

בנאות דשא

יו"ט פסח תשפ"א - גליון נ"א

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

ביציאת מצרים נתגלה כי אנכי ה' אלקיך

יומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלקים לפדות לו לעם וגוי אשר פדית לך ממצרים גוים ואלקיו' (שמואל ב ז, כג), ופירש רבי עקיבא בירושלמי (סוכה פ"ד ה"ג) 'כביכול כאילו עצמך פדית' (ועי' שו"מ"ר מב, ג), והביאור בזה הוא, מלבד מה שפירשו חז"ל (מכילתא פר' בא פר' יד וספרי פר' בהעלתך) ש'עמו אנכי בצרה' (תהלים צא, טו), וכשישראל נושעו כאילו נושע עמם, זאת ועוד, כביכול בשעת יציאת מצרים נברא האור של הכרה בה', שהרי אין מלך בלא עם, וכשבני ישראל נגאלו ממצרים והפכו להיות עם ה', אזי נתגלה ההכרה בה' אלקינו, וזה עיקר ענין הפנימי של יציאת מצרים. ולכן נאמר בעשרת הדברות (תרו כ, ב) 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אשר הוצאתיך' ולא 'אשר בראתיך' (עי' אבן עזרא ורמב"ן שם), כי רק משעת 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' נודע וניכר שיאנכי ה' אלקיך.

ומצות סיפור יציאת מצרים לדורות אינה סיפור דברים בעלמא מה שראו עינינו לפני אלפי שנים, אלא להעתיק אל בנינו ובנינו לבניהם ובניהם לדור אחרון את הכרת הידיעה ה' אלקינו, וכשאומרים 'אילו לא הוציא וכו' הרי אנו ובנינו וכו' משועבדים, הוא ההרגשה והידיעה הפנימית שהקב"ה שליט בעולמו, וכל האותות והמופתים במצרים היו להגיע לתכלית שאני הו"ה יוצא בתוך מצרים, למען ידעו בני ישראל כי אני ה' בקרב הארץ.

וזה המכוון במה שאמר האמרי אמת זי"ע על מה שאומרים בהגדה 'אני ולא השליח', וקשה דהא כתיב (חקת כ, טז) 'וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים', אלא דהמכוון ב'וישלח' היינו אוועקגעשיקט די מלאך, דהיינו ששלח את ההסתר ואת המחיצה, דאף שהיה על ידי מרע"ה, מ"מ הכירו וידעו כולם שהכל מה', ומהאי טעמא משה רבינו ע"ה לא נזכר בהגדה, כי בליל פסח מגיעים להכרה ברורה של 'אני הוא ולא השליח אני ה' ולא אחר'.

ובזה יש להוסיף טעם למה דק"ל (סי' תעז סעיף ב) דאם שכח ולא אכל אפיקומן ולא נזכר עד אחר

שאמר הב לן וגברך, מ"מ אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא, והטעם מבואר בראשונים (ר"פ הובא בטור שם, וכן בתוס' ברכות מב.) דאע"ג דבעלמא חשיב סילוק, מ"מ לגבי אפיקומן לא הוי היסח הדעת דאתא דרחמנא סמכינן, וכדאמרין (ברכות שם) אנו אתא דריש גלותא סמכינן, דלא הוי היסח הדעת כיון דסומך אדעת בעה"ב. ולהנ"ל המכוון בזה הוא שבליל פסח מתגלה ומתברר בלבבות בני"ש שהקב"ה הוא הבעל הבית האמיתי, וזוכים לשבת ולסמוך אתא דרחמנא. ודייקא באכילת אפיקומן, שהוא מענין קרבן פסח שהבעלים בקדשים משולחן גבוה וכו' (עי' רש"י ב"ק יב:), הוי ממש תא דרחמנא [ועי' אבני נזר (י"ד סי' תנד סק"י)] 'כשהיו עבדים במצרים היו מזונותיהם משל מצרים, וכשיצאו ונעשו עבדי ה' אכלו פסח משולחן גבוה, וזה עבודה, שאכילת פסח משולחן גבוה מורה שהם עבדי ה' וכו', וכן לשון זוה"ק דאתא דריש למיכל על פתורא דבאוהו"ל].

ואמרין בפסחים (פו:) 'כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה', ואיתא בשל"ה הק' (שער האותיות ומס' פסחים) שהכוונה הוא להקב"ה - בעל הבית האמיתי. ולכן נקבעה הלכה זו דייקא במסכת פסחים, כי יש שייכות לעניני פסח, שאז אפשר להתקרב ולהגיע לידי הכרה שהקב"ה הוא הבעל הבית.

והנה ברמ"א (או"ח סי' תעז סעיף א) הביא ממנה"ר ברונא שבליל הסדר בעל הבית לא ימזוג בעצמו, רק אחר ימזוג לו דרך חירות. וי"ל שנטמן ברמ"ז לאיזו הכרה ברורה באמונה בה' צריכים להגיע בליל פסח, דאיתא בגמרא (ב"ק צב:) 'דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקיה', וילפינן ליה שם מקרא, ופירש רש"י 'היין של מלך הוא, והשותין אותו מחזיקין טובה לשר המשקה ולא למלך'. ולכן דייקא בליל פסח אחרים מוזגים לו, ואפילו הכי יזכור שלא רק חמרא למריה, אלא גם טיבותא על השקיה למריה, כי בליל פסח שיושבים אתא דרחמנא, מסתלקים כל המחיצות המונעים מהאדם להכיר ולדעת מי הוא באמת הבעה"ב.

(ליל ש"ק בשלח תשפ"א, עבד"ד פסח עמ' מז ועמ' קיב)

סיום ליל הסדר בפיוט חד גדיא - הכל ע"פ תוכנית אלוקית

בליל פסח אחרי כל עבודת הלילה מסיימים באמירת פיוט 'חד גדיא', והרי אחרי עבודת ימי אלול וימים נוראים, תמציתם בסיום תפילת נעילה שאנו ממליכים את השי"ת באמירת שמע ישראל וז"פ ה' הוא האלקים, ומה המשמעות במה שבלילה הזה מסיימים באמירת 'חד גדיא', והרבה טעמים נאמרו בכונת הפיוט 'חד גדיא', ולמרות כל הפירושים עדיין צ"ב מהות הסיום בנוגע לכללות פסח. אמנם בפיוט 'חד גדיא' נמצא יסוד גדול וחשוב, כי דרך העולם הוא שכאשר רואים חתול שנושך גדי, או שור שנשחט, או שוחט שמת, תולים זאת במקרה ובסיבות שונות, כדוגמא לדבר שהשוחט לא שמר על בריאותו וכדו', אבל האמת היא שיש סדר ותוכנית משמים, וכל מה שקורה הכל כשלשלת אחת ארוכה מכוננת מן השמים לפרטי פרטים, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ה, ז) 'אם עושק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה, אל תתמה על החפץ כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם', והרי זה תכלית ענין האמונה שהוא עבודת הלילה, להגיע לידיעה זו. כל אחד צריך לדעת ולהשריש בעומק הלב, בכל הנסיגות שעובר בחיים, שהכל הוא כרצון ה', ואין שום דבר בלי חשבון, עס איז דא א ג-ט' ליכע פלאן.

(ס"ג ויצא תש"פ)

ברכת שהחיינו הקיום מהיו"ט

בתשובות הרשב"א (ח"א סי' שעט) הביא בשם רבינו פרץ שמה שאין אומרים שהחיינו בבדיקת חמץ, משום שאין אומרים זמן על דבר שהוא מכלה אותו מן העולם, אלא על דבר שהוא נהנה ממנו (ועי' חת"ס פסחים קכא:). על כל אחד שלומד טעם זה, להתבונן בעצמו האם אין לטעון טענה זו על ברכת שהחיינו שמברך על היו"ט, והדברים נוקבים ויורדים עד שיתי הנפש, כי בשעה שהאדם מברך שהחיינו עליו לחשוב חשבונו של עולם, עם מה הוא עתיד לצאת מהיו"ט, כי אם על היו"ט אינו אלא כך וכך הנאות גשמיות, אין לך כילוי גדול מזו, הן כילוי המאכלים וכדו', ויותר חמור מזה שכילה מן העולם את הימים טובים, ובמקום להתעלות בהם להתקרב אל ה', ניצל את הימים למנוחה מלימוד התורה ועבודת ה' ולהרבות בתענוגי הגוף, והשחית את השפעת הקדושה היוודת בימים אלו, ועל ביעור וכליו זה אין לומר ברכת שהחיינו. על כן מי שחפץ שברכת הזמן של יו"ט תהא כהלכתה, מוטל עליו לראות שישראל אצלו דבר מה מהיו"ט.

(פסח תשע"ב - עבד"ד פסח עמ' צא-צב)

מקדש ישראל והזמנים

רבוה"ק זי"ע הגידו בשם המגיד מקאנזיץ זי"ע לפרש מה דכתיב (תהלים כד, ג) 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו', שהעליה שיש בזמנים הטובים צריכים לראות שתהיה דבר של קיימא, לא לעלות ואח"כ לחזור לירידה, אלא 'ומי יקום' שישארו בו הארות מעליה בהר ה'. וזהו העיקר שהקב"ה רוצה מכל ההתעוררות של היו"ט, הנקודה שנשארת קבועה בלב, וכדאיתא בשפת אמת (תרמ"ז ד"ה או) 'הבוחר בשירי זמרה' שהקב"ה בוחר במה שנשאר קבוע בלבו לתמידות.

וי"ל שזה נכלל בטעם נוסח חתימת הברכה 'מקדש ישראל והזמנים', וכמ"ש חז"ל (ברכות טז.) 'ישראל דקדשינהו לזמנים', דנקט 'הזמנים' לשון רבים ולא 'הזמן' לשון יחיד, כי באמת בכל יום טוב לוקחים רשימה והשפעה לכל ימות השנה, ובזמנים אלו בני ישראל מקדשים כולהו זימני דשתא [ואף שז"פ פשוטו הכוונה ב'זמנים' היינו על כל הרגלים, אבל יש מקום לשאול דלכאורה עדיף לפרט שם המיוחד של כל יו"ט (ועי' ערוך השולחן סי' תפז ס"ג), ועוד דאי משום שאר הרגלים הול"ל 'המועדים', וכפי שבתורה נכללו כל הרגלים בשם מועדי ה' (ועי' רבינו בחיי בא"ג, ד. ועי' סאס רחמים להרחי"ד מ"ס סופרים פ"ט ה"ז בתוספות)].

(פסח תשע"ב - עבד"ד פסח עמ' קב)

נדבת ידידנו

הרה"ח ר' משה קראוס שליט"א
זכות הרבים תעמוד לו
להתברך בכל מילי דמיטב
מתוך בריות גופא מעליא

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' ישראל משה ז"ל
בן הרה"ח ר' צבי ז"ל בונים
נלב"ע י"ז ניסן תש"פ
הנוצח ע"י ידידיו ומעריציו

נדבת ידידנו

הרה"ח ר' אברהם שמשון ציינשסקי שליט"א
לרגל הולדת נכדו שח"י
בת לבנו הרה"ח ר' שמחה בונם שליט"א
יזכה לרוות נחת מכל יוצי"ח

ציפיה לחירות האמיתית

וליל הפסח היה כהלכתו, אבל האם זה היה כהלכתו? הכל היה על מתכונתו כראוי? היכן הוא הקרבן פסח? שנעלה ונראה ונשתחוה, ונעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך, ואפילו לא הרגשנו מה שחסר לנו, ודווקא בגלל שהיה לנו כל מה שהורגלנו אליו בכל השנים, שהיה לנו כל מה שרוצים, ואמנם אין לזלזל בזה - שהרי הם דברים רוחניים של קיום מצוות, אבל הנוכל לומר שהפסח היה וזוהי ס'דארף צו זיין?!

ובעת כזאת צריך להתעורר, דיו לעבד שיהא כרבו, בית רבו הרי חרב, אין לנו היכולת לעלות, ואין אנו זוכים להקריב קרבן פסח. וצריכים להרגיש את זה, דאס צו דערפילען, ובוודאי בלי עצבות, צריכים להיות בשמחה, אבל כשאומרים 'לשנה הבאה בני חורין' 'לשנה הבאה בירושלים', הבקשה צריכה להיות אסאך טיפער, אסאך שטערקער, אויף א אמת'דיגע סדר נאכט.

(י"ב ניסן תש"פ)

חסידים הראשונים היו שוהים שעות רבות בהכנה בתורה ועבודת ה' לתפלה, ואח"כ התפללו בשעות המאוחרות של הבוקר, **האמרי אמת זי"ע** ראה שעת לעשות לה', הציבור גדל ולא כל אחד בר הכי לעשות הכנה של שעות לתפלה, תיקן שמכאן ואילך תהא התפלה בזמנה, וכך הונהג בכל השטיבלעך.

נכנסו אליו שני חסידים זקנים, ואמרו לרבי - בדרך ארץ, שמא שהקדימו הזמן תפלה, וחסר להם השעות של הכנה, אין הם מוכנים לתפלה כדבעי. וספרו אח"כ שהאמרי אמת זי"ע ענה להם בשאלה: און אז מ'דאווענט 11 אזיגער, זענען עטץ אי גרייט וויא ס'דארף צו זיין? וכפי שספרו בעצמם, נמלא בושע עצמית בלי שיעור משאלתו הנוקבת, עד כי נאלו למצוא הפתח, וכי איך יאמרו שהם מוכנים כראוי?!

על משקל זה, י"ל בעידנדא דידן, בשנים קודמות, לא היה חסר כלום, כל ההכנות לפסח,

מילי דאורייתא

צא ולמד

צא ותתרום ממצבך

לכאורה יש להבין איך נצטיינו 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', וכי יש חיוב לדמות במחשבה דבר שאינו, אמנם אין זה דמיון בעלמא, כי באמת יש בכל שנה גאולה נפשית לכל אחד ואחד, אך כדי להשיג הרגשה וידיעה זו נצרך עבודה ויגיעה, ולכן הקדימו לומר 'צא' והתרום ממצבך החומרי, געב זיך א דערהייב, 'ולמד' והתבונן בדבר, ואז תראה שכן הוא האמת, שלא אבותינו בלבד יצאו ממצרים, אלא אף אנחנו בכל דור ודור.

צא לרגע מההתעלות

יש לפרש הלשון 'צא', הואיל ו'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', וצריך האדם להרגיש כן ממש בעומק נפשו, ואמרו חז"ל (ברכות ג.) 'צרות האחרונות משכחות את הראשונות', ולכן מי שהרגשת ההודאה של 'כאילו הוא יצא ממצרים' מקפת אותו קשה לו לזכור את צרת לבן, ע"כ צריך לומר לו 'צא', דהיינו שיצא לרגע מהרגשת יציאת מצרים, כדי שיוכל להתבונן 'מה ביקש לבן הארמי' וכו'.

(אמרים ליו"ט פסח - עבד"ד פסח עמ' כט)

חובת מצה, ושוב ליכא היתרא דשלל נכרי - שכבר זכה בה הישראל עוד לפני הלישה, ואסור בהם משום חדש.

ויש להעיר, דאכתי משכחת לה שהעיסה יכולה לבוא לידי איסור חמץ ואעפ"כ לא יאה בה איסור חדש, כגון שיאמר בתחילת הלישה שתזכה לו חצירו בעוד שיעור זמן המספיק לאפיית מצה, ונמצא שחל איסור לחם של חדש בשעת אפייתו ברשות הגוי והותר ע"י דין שלל נכרי, והוי בכלל כל שישנו בבל תאכל חמץ, שהרי אילו לא היה ממהר לאפותה והיה מניחה שתתחמץ, היתה העיסה מגיעה לידי חמץ אחרי זמן הזכיה שנקבע מראש, והיה חל בעיסה איסור חמץ מכיון שכבר זכה בו ישראל, וליכא היתרא דשלל נכרי, ונמצא שעיסה זו ראויה להיאסר בבל תאכל חמץ, אם יניחה להתחמץ, ואעפ"כ איננה אסורה מצד חדש הואיל ומיהר לאפותה קודם שזכה, וחל איסור לחם של חדש ברשות הגוי.

(ליל ש"ק ויק"פ החודש תשפ"א)

בהא דבציקות מצטרפין באיסור חדש

כתב השואל (ח' ניסן תשפ"א): ע"ד החי' הרי"מ שבבצק אין איסור חדש, יש להקשות מגמ' מנחות ע': 'תנא התבואה והקמחים והבציקות מצטרפין זה עם זה למאי הלכתא אמר רב כהנא לענין חדש', ובדברי הבית הלוי י"ל שהוא רק מחדש שבלחם נוסף איסור נוסף של איסור חדש, ועל כן היה כמו נתנבלה ביד ישראל, שאין ע"ז היתר של כיבוש. אבל בדברי החי' הרי"מ המשמעות הוא שאיסור חדש פוקע בשעה שהוא בצק, ומתחדש כשנעשה לחם, וקשה מהגמ' הנ"ל, ולפני שנים רבות דברתי בענין עם רבינו שליט"א, ואינו זוכר מה ענה.

והשיב רבינו שליט"א: איני זוכר מה ה'שבת', אבל אוסיף קמחא, הרי באמת בצק הוא מאכל שלא כדרכו, ואיך יתחייב בצירופו, ואולי נוכל לפרש כשטיגנו, באופן שאינו 'לחם' אבל ראוי לאכילה, אך כמדומה נופל לשון 'בצקות' הכל בכלל, וכן בפסחים ו. נכרי שנכנס תבואה וקמח לפת [כי ס"ס גם לאוקימתא כשטיגנו וכדומה אינו בצק כפשוטו].

וקצת זכר לדבר, מ'בצקות של נכרים', שאף שמיידי שרק הלישה עשה הנכרי, וע"כ נקט 'בצקות' לאשמועי' דל"מ שימור מאפיה, אך עכ"ז לא הוזכרה אפיתו, כי בלשון 'בצקות' הכל בכלל, וכן בפסחים ו. נכרי שנכנס ובצקו בידו [אף ד"ל רבותא קמ"ל, שהגם שישתה לאפותו בכיתו, א"צ לשלחו, עכ"ז הלשון משמע קצת דראוי לאכול].

[א"ה הקושיא על החי' הרי"מ ממנחות דבציקות מצטרפין, הק' הכלי חמדה בפר' כי תצא אות יב (עמ' רמ במה' הישנות). וקו' רבינו שליט"א על הגמרא, דאך יתחייב על בצק דהוי אכילה שלא כדרכו, עמד בזה בבית מאיר במנחות שם, ונשאר בצ"ע. וזכינו לביאור רבינו בגמרא, וממילא אין קושיא על החי' הרי"מ].

איסור חדש בשעת האפיה ברשות הגוי, ורק אחרי האפיה יזכה בו ישראל, ויהיה בזה ההיתר של שלל נכרי.

וכתב **החידושי הרי"מ** דאם היו רוצים לצאת בזה ידי חובת מצה על כרחך היה עליהם ליכות בזה קודם שנעשה עיסה, משום 'דצריך שימור לשם מצה'. **והבית הלוי** ביאר טפי הענין, לפי שיטת **הרשב"א** (שו"ת ח"א סי' כא) שהביא הבית יוסף (או"ח סי' תס ד"ה אין עושין) דלא מהני לישא ע"י גוי אפילו אם ישראל עומד על גביו, אלא שצריכים שישאר ילוש בפועל (ועי"ש בגמ' שחולק ע"י), ולפי זה כתב דאתי שפיר דברי הירושלמי, דעל כרחך זכה בו הישראל קודם האפיה.

ודבריהם צ"ת, דנהי דבעינן לישא לשם מצה וע"י ישראל עצמו, מ"מ הרי יכלו לכוין שלא ליכות בבצק לעצמם, ולא נזכר בשום מקום דבעינן שיהא הבצק של ישראל כדי להחשיב הלישה לשם מצה. ואי הוי ס"ל דמה שלוקח הקמח לצורכו נעשה שללו, יובן דלא תליא ברצון הישראל בקנין, אבל מדבריהם מבואר דס"ל דצריך הישראל לקנותו לפני הלישה, ולכן כבר נעשה בקנין זה שלל נכרי. וזה תימנה, דהלא יכול לכוין שלא יזכה בו, ואינו קונה בע"כ, והלישה והשמירה נעשה ע"י ישראל בבצקו של נכרי, ואחר האפיה שכבר חל איסור חדש ברשות נכרי, יקנה המצות, ויהא בהיתר דשלל נכרי.

והיכן שמענו דצריך שבשעת הלישה יהיה הקמח קנוי לישראל, ואם בשעת אפיית מצות בערב פסח, כשאין יודעים אם העיסה יתחמץ, רוצה להפקיר מראש כל הקמח, ויזכה בו מחדש כשיספיק לאפותו מצה כדי שיהיה 'לחם', וכי אין יוצאים בזה ידי חובת מצה, אף דבשעת הלישה והשימור לא היה 'לחם'.

ומסוגיא דיוצא ידי מצה בחלת תודה (פסחים לח.), יש ראייה דמועיל אף דבשעת הלישה לא היה קנוי לו, וכמו שדנו רש"י ותוס' שם דהיה צד שיועיל אף שקדשו בקדושת דמים, והרי לא הוי ממונו אלא של הקדש, ודווקא לומר דרק כשמתעסק בפועל בלישה הוי שלו [אף בלי קנין ורצון] ולא כשמצווה ללוש עבורו.

עוד תירץ **הבית הלוי** ע"ד החידור, דנהי דבעלמא יוצאין ידי חובת מצה גם אם לשה נכרי ועומד על גביו [וכשיטת המגן אברהם שחולק על הרשב"א], מ"מ בעת כניסתו לארץ ישראל היה מוכרחין ליכות בו קודם האפיה מטעם אחר, משום דאיתא בגמרא (פסחים לה:) שאין יוצאין ידי חובת מצה רק בדבר שאילו התחמץ היה עובר עליו משום בל תאכל חמץ, וא"כ בעת כניסתו לארץ ישראל, אפילו אם התבואה של הגוים היתה מחמצת לא היתה אסורה משום בל תאכל חמץ, שהרי הותרו כל האיסורים בשלל נכרי ואפילו איסור חמץ, ולכן היו מוכרחין ליכות בתבואתם קודם עשיית המצה ותו ליכא היתרא דשלל נכרי, ואם תחמץ יאה בה איסור חמץ, ושפיר יכול לצאת בה ידי

בהיתר דשלל נכרי ודין שימור בעיסה הקנוי לאחר ובדין גדר ישנו באיסור חמץ

התוס' (קדושין לה. ד"ה אקריב) הביאו בשם **הירושלמי** (חלה פ"ב ה"א) שכשנכנסו בני ישראל לארץ ישראל לא אכלו כזית מצה בליל פסח, משום שכל התבואה היתה מן החדש, ואסור לאכלה עד שיקריבו את העומר או עד יום ט"ז בניסן [ומקשה הירושלמי שיבוא עשה דמצה וידחה ל"ת דחדש, עיי"ש ב' תירוצים].

והקשו **האחרונים** (עי' טורי אבן ר"ה יג. ד"ה ממחרת) הרי בכל שבע שנים שכבשו הותר להם באכילה כל שלל הגוים ואפילו איסורי מאכלות כדאמרין בגמרא (חולין ז.) דכתיב (ואתחנן ו.) יא' 'וביתם מלאים כל טוב' וא"ר ירמיה בר אבא אמר רב כתיב דחזירי, ואם כן גם תבואה מן החדש היה מותר להם דהוי שלל נכרי.

ותירצו **החידושי הרי"מ** (שו"ת יו"ד סי' יט [ובחי' הרי"מ מהד"ח על הש"ס הובא בקדושין לה.] סוד"ה מ"מ אפשר) **והבית הלוי** (ח"א סי' נב), שרק שלל גוים שכבר היה אסור באכילה בשעת ששללוהו הותר להם, אבל איסור שחל לאחר שנעשה של ישראל, וכגון שלקחו בהמה מן הגוים ונתנבלה ביד ישראל, בכה"ג לא הותר. והנה מבואר בגמרא (כריתות ה.) האוכל לחם קלי וכרמל לוקה ג', דכתיב (אמרו כג. די) 'ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלקיכם', ואי אפשר למילף חד מחבריה, והו"ו ג' לאוין חלוקין, וכן פסק הרמב"ם (פ"י מה"ל מאכ"א ה"ג). ויש להסתפק האם איסור חדש הוא מעת היותו שבלים עד היותו לחם באיסור רצוף, או שדייקא בג' אופנים אלו נאסרו בחדש, ומהא דאיכא לאו מיוחד ד'לחם' משמע דאינו איסור רצוף, וא"כ עיסת בצק וכיו"ב שאינה לחם ואינה קלי וכרמל, אינה באיסור חדש עד שתהא לחם, ולא רק משום שאכילת בצק אינה כדרך אכילה, אלא אף אם עיסה של חדש היתה ראויה לאכילה אפשר דלא היה בה איסור לאו, כיון שנשתנה ואינו בעין וליתא בכלל קלי וכרמל וגם לחם עדיין לא הוי, וכל עיקר איסור חדש הוא רק בלחם קלי וכרמל (עי"ש בחידושי הרי"מ ד"ה עוד י"ל למאי, ועי"ש בבית הלוי, ודנו בזה כמה אחרונים (עי' אחיזעזר ח"ב סי' לט וחס"ד סי' צא)).

ולפי זה דבעודה קמח ועיסה לא היה עליה איסור חדש, ורק בשעת האפיה שכקרמו פניה ונעשה לחם אזי חל עליה מחדש איסור חדש, נמצא דחל איסור חדש ברשות ישראל, ואין ע"ז היתר של שלל נכרי, וכנ"ל.

אך לכאורה עדיין קשה, כי בני ישראל יכלו שלא ליכות בתבואה עד אחרי האפיה [ונראה מדברי החי' הרי"מ והבית הלוי הזכירה הכללית ע"י כיבוש מלחמה, לא מגי להקרא שללם לענין היתר איסורים, עד שזוכה אדם פרטי בשלל], וא"כ יחול

שואל ומוכר כסותו

כתבו הראשונים (ע"י ס"י תעב סעיף יג) ששואל ומוכר כסותו לארבע כסותות. וי"ל דטמון בזה הוראה ע"ד העבודה, דהנה כתיב (קהלת ז, י) 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה, וידוע מהרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע שפירש 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה' - אל תבוא בטענה לפני הקב"ה אמאי ימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה - שזה לא היה מחכמתך, אלא קבלת זאת בשאלה והלואה מאת הקב"ה, ושאלה איתיה בחזרה. אבל י"ל להיפך, כי לא מחכמה שאלת על זה, האסט געטוהן א נארישקייט אז דו האסט דאס נאר געבארגט, **הרי זה מעשה שטות שרק שאלת את הימים הטובים**, כי בידך הדבר, וואלט דו געווען קליג - וואלט עס נישט געווען קיין שאלה ביי דיר, שהרי היה בידך שיהיה לך קנין נצחי בימים הראשונים הטובים, ועל האדם להיות חכם לנצל את מה שהוא מקבל, שלא ישאר בגדר שואל אלא להיות קונה. וזה מה שאומרים דאכן 'שואל', נותנים הארות לכל אחד ואחד אף שעדיין אין לו את החכמה, אבל על האדם להיות חכם לנצל את השאלה ולהשאיר את האורות אצלו באופן קבוע לקנין נצחי. וזהו 'מוכר כסותו', כסותו מרמז על הסתר, שיכולים להוריד את כל ההעלם, לסלק הכיסוי וההסתר, וישאר ההארה בתמידיה.

(גר א' דחנוכה תשפ"א)

החיוב לראות את עצמו שיצא ממצרים

'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', והנה כתבו המפרשים דבכל מקום שאמרו חז"ל 'חייב' משמעות הלשון הוא עד כדי מסירות נפש, ויש להבין איזה מסירות נפש נצרך כדי לדמות בדעתו כאילו הוא עצמו יוצא ממצרים, שאמרו על זה 'חייב'.

אמנם להמבואר בספה"ק שהמכוון ב'חייב' אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא ממצרים הוא על יציאת מצרים הפרטית של כל אחד ואחד, לצאת מכל מצריו, ולהתנתק משעבוד היצר, להתרומם מרפש עולם הזה, וכדי להגיע לכך נצרך עבודה רבה של מסירת נפש, למסור הרצונות לה' בכל שעתא ובכל רגעא, ושפיר אמרו על כך לשון 'חייב'.

ובכלל בזה מאמר העולם שהיכן דכתיב 'חייב', לעולם אין אדם יוצא יד"ח, ותמיד נשאר עליו חוב, וכן 'חייב' אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, על האדם לדעת שלעולם אינו יוצא ידי חובתו בעבודה זו, ותמיד נשאר חייב בזה.

(פסח תשע"ו - עבד"ד פסח עמ' קלו)

הידיעה שהשי"ת הביא המרור

אייתא במשנה (פסחים לט.) דמצות אכילת מרור היא בכזית, וכן נפסק להלכה, ומדברי **הרא"ש** (פסחים פ"י ס"י כה) חזינן דמעיקר הדין יוצאים ידי חובת מרור בכל שהוא, אך משום שקבעו חכמים לברך על אכילת מרור, לכן צריך לאכול כזית משום דאין אכילה בפחות מכזית (ע"י תרומת הדשן כתבים ס"י רמה). **ובשאגת אריה** (ס"י ק) הקשה על הרא"ש דאי מרור אין צריך כזית אלא מפני הברכה לחוד שמברכים עליו בלשון אכילה, אם כן לא היה להם לחכמים לתקן את נוסח הברכה בלשון אכילה, והול"ל על מצות מרור. והיכן מצינו שנוסח הברכה קובע את שיעור וחוב המצוה, אדרבה שיעור וחוב המצוה קובע את נוסח הברכה (וע"י שו"ת חת"ס או"ח ס"י קמ ושו"ת אב"ז או"ח ס"י שפ"ק סק"ה).

וע"ד העבודה י"ל, דאכן מעיקר הדין סגי במשהו, אבל אחר שמברכים 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם', ומתבוננים וחוזרים שהקב"ה הוא המביא את כל המרור - הקשיים והנסיונות בגשמיות וברוחניות, עצם ידיעה זו נותנת את הכוח והעוז **לכל איש ישראל שיכול לאכול כזית מרור**. ואם כי בוודאי אין אנו מבקשים נסיונות ויסורים, אבל עולם כדקאי קאי, ולדאבונינו כמעט אין לך יום שאין צרתו מרובה משל חברו בין ברוחניות ובין בגשמיות, ונתקיים בנו השביענו במרורים. ולזה קבעו חז"ל לברך 'על אכילת מרור', ללמדנו שע"י הברכה, דהיינו שאין שוכחים שהכל ממנו ית"ש, אפשר להחזיק מעמד גם כשיש כזית מרור.

(פסח תשע"ב - עבד"ד פסח עמ' צד-צה)

הציפיה וההשתוקקות במועדות בימינו

ויש לנו בגלות להתחזק באלה המועדות, כי הפנימיות של המועדות יש גם עתה, כמ"ש במדרש (ילקוט שה"ש רמז תתקפח) 'אני ישנה' (שה"ש ה, ב) מן הקרבנות מבית המקדש, יולבי ער' לבתי כנסיות ולמצות וצדקות כו', והיינו כי תיקון המקדש היה בבחינת המעשה וחיצוניות, כמ"ש במקום אחר פירוש העשויה בהר סיני (פינחס כח, ו), ולכן הפסדנו עתה ע"י החטא, אבל הפנימיות בחינת 'נשמע' נשאר לנו לעולם (ע"י פינחס תרמ"ד ד"ה בפסוק). וזה שנאמר (אמור כג, מד) 'וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל', **שהניח הכח של המועדות בפרשיות התורה. כמ"ש (בתרגום שם) ואלפינו לבני ישראל.**

ואפשר עתה יכולין להתדבק יותר במועדות, דאין יפה מן הצניעות (נתחומא כי תשא לא), ואז היה בפרהסיא בהתגלות, לכן היה צריך עזר ה' כמ"ש (כי תשא לד, כד) 'ולא יחמוד איש את ארצו', שלא יתדבק חיצוניות בהרצון, ועתה הוא רק בלב כנ"ל.

ובלי ספק ההשתוקקות והרצון של בני ישראל בכל מועד עולה למעלה, כי נתגרשנו מארצנו, אם שבמעשה עשינו הקרבנות, רק לא היה רצון שלם, **ועתה יש רצון בלי מעשה, והקב"ה מצרף רצון שלנו למעשה אבותינו**. וכדכתיב (בחקתי כו, לד-לה) 'אז תשבת הארץ כו' השמה" ויפלא מה תועלת בהשמה, רק שעל ידי השתוקקות שהי' לבני ישראל בהשבעים שנה, ע"ז נתרצה הקב"ה, **וכן גם עתה עד שיבנה ביהמ"ק בב"א**.

[שפת אמת פסח תרל"ו. ונודע מהרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע על לשון חז"ל (חולין ז:): ישראל קדושים הן, יש רוצה ואין לו, ויש שיש לו ואינו רוצה, וביאור התוס' דהאינו רוצה ג"כ נותן אבל שלא ברצון, ואכתי קשה אמאי נקרא קדוש, וביאר דמחשבה טובה של אחד מצטרף למעשה של השני, וזה הלשון (קדושין מ.) מחשבה טובה הקב"ה 'מצרפה' למעשה, וביחד ישראל קדושים. **והשפת אמת** חידש דגם כלפי הדורות נאמר כן (וע"י שפ"א שקלים תרמ"ד ותרמ"ה). וכתב **החתם סופר** (דרושים ואגדות עמ' רלו) **דהמצוה נזקף לבעל הרצון, כי זה העיקר המבוקש מהאדם**. ומכאן חשיבות דורות השפלים, שההשתוקקות גדולה ביותר אצלם, וכמ"ש **השפת אמת** (שקלים תרל"ג ד"ה ממה) 'וזה הנדיבות יש גם עתה, **ואפשר יותר**, על ידי שמשתוקקין לנדב להשי"ת כבראשונה', וביאר **רבינו שליט"א** (ס"ג תרומה תש"פ) דבזמן שבית המקדש היה קיים והיה השראת השכינה, והקריבו קרבנות בפועל, למה הדבר דומה, לאדם ההולך במדבר וצמא למים, שאחרי ששותה כוס אחת של מים כבר שקט מעט צמאונו, אחרי שאדם זכה להקריב קרבן שקטת רוחו ולא היתה תשוקתו כמקודם, כי הרי זכה לעלות ולראות, וגם הרגיש שכבר הקריב משהו, אבל דייקא בזמן הזה - בחשכות הגלות, התשוקה גדולה ביותר להתקרב להקב"ה, הצמאון וההשתוקקות בעת הגלות, לא היה בזמן הבית ולא יהיה לעתיד].

התשוקה בעלייתם לביהמ"ק

כתיב (בחקתי כו, לא) 'והשימותי את מקדשיכם' ופירש רש"י מחז"ל יכול מן הקרבנות, כשהוא אמור 'ולא אריז' הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים 'והשימותי את מקדשיכם' מן הגדודיות שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם'. ולכאורה אחרי שאין בית המקדש ואין ריח ניחוח מהקרבנות, מה עוד מוסיף השממה ממקום שנתוועדו, אלא משום שהגדודיות שהיו נועדות לעלות לירושלים, היה החשק וההשתוקקות לעבדו בלבב שלם. ובזה י"ל מה **שבתוס' יו"ט ורעק"א** (מגילה פ"ג מ"ג) טרחו לבאר איך ילפינו מהפסוק שקדושתן אף כשהן שוממין, כי זו ההתאספות שהיתה בזמן העליה לרגל קיימת לעד ולעולמי עולמים גם בזמן הזה, כשיהודים מתאספים יחד עם רצון אמת להתעורר להתקרב אל ה', מתנוצץ הארה מזמן שבית המקדש היה קיים. וזהו קדושתן אף כשהן שוממין.

וזה גם המכוון בריבוי הפייסות שהיו בבית המקדש, דאיתא בגמרא (יומא כד:) 'למה מפייסין וחוזרין ומפייסין, אמר רבי יוחנן כדי להרגיש כל העזרה שנאמר (תהלים נה, טו) אשר יחדו נמתין סוד בבית אלקים נהלך ברגש', ופירש רש"י 'להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים שהוא כבוד למלך'. ולכאורה צ"ב מהי החשיבות בהשמעת קול בעזרה, ואדרבה הרי כתיב (מ"א יט, יא-יב) 'והנה ה' עובר רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה', לא ברוח ה', ואחר הרוח רעש, לא ברעש ה', ואחר הרעש אש, לא באש ה', ואחר האש קול דממה דקה' (ע"י ברכות נח.). וכן להבדיל אצל מלך בוד' מבואר בגמרא (סנהדרין צג:) שחנניה מישאל ועזריה היו אונסין את עצמן מן השיחה מפני אימת מלכות.

אלא 'כדי להרגיש כל העזרה', היינו שכל הכהנים יתקבצו ביחד ויתעוררו עם חשק והתלהבות לעבודה שבמקדש, כי הרצון דרבים חשיב טפי, וממילא כל יחיד יחיד מתעלה - שלב כל אחד ואחד יהיה מלא רצון והשתוקקות לה'.

(שבועות תשס"ט ונר ז' דחנוכה תשע"ד - עבד"ד חנוכה עמ' לד-לה)

נתרחקנו מעל אדמתנו - מהקשר הפנימי

בתפלת מוסף של יו"ט אנו אומרים 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו', ומוסיפים לומר 'ונתרחקנו מעל אדמתנו', יש לדקדק בכפילות הלשון דאם גלינו בוודאי נתרחקנו, ועוד דהוליל' ונתרחקנו מאדמתנו, ומהו הלשון 'מעל'. אלא שזה התאוננות מיוחדת על מה שאין אנו מרגישים שייכות לאדמת ארץ ישראל, ושזה מקור החיות ומקום הטבעי שלנו. ואפילו כשכבר נמצאים בפועל בארץ ישראל, העיקר להרגיש קשר לפנימיות של ארץ ישראל. ועל זה יש להתפלל שאפילו כשאנחנו עדיין בגלות, לכה"פ נדע איך לנצל את קדושת ארץ ישראל. וכן כשאנו מבקשים את הטוב שהיה בדורות הקודמים, בוודאי אין הכוונה לענייני גשמיות, אלא הבקשה היא להשגות הרוחניות שהיו בדורות הקודמים, שהיתה להם חביבות המצוות וחביבות ארץ ישראל, וידעו שהיא מקור הרוחני שלהם. ובזה יש להתעורר ביו"ט, לזכור מהו מקור החיות שלנו, קדושת ארץ ישראל, וירושלים שלא נתחלקה לשבטים.

(פסח תשס"ג-ס"ד - עבד"ד פסח עמ' נא, ו. ע"י עמ' קסו)

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **ח' פייגא ליכטנשטיין** ע"ה
בת הרה"ח ר' **משה אהרן ז"ל**
נלב"ע י"ט ניסן תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הוצנח ע"י **בני משפחתה** שיחיו

נדבת ידידנו
הרה"ח ר' **שלמה לבקוביץ שליט"א**
ארה"ב
זכות הרבים תעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת ידידנו
הרה"ג ר' **ישראל בן ר' אהרן הלוי מנלה שליט"א**
לרגל אירוסיו בנו
בחבור המופלג **שמואל הי"ו**
עב"א
בת הרה"ג ר' **ישראל בורגשטיין שליט"א** (ב"ש)
יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים

מכתב מהרה"צ רבי מאיר זצ"ל הי"ד בן כ"ק האמרי אמת זי"ע

בשם השם ח' ניסן לאדז
החיים והשלוש מאדון השלוש לב"ד ידי"ג
האברך המופל' החסיד מו"ה... שי
שלום וישע רב

בטש השנת מכתבי משבוע העברה, אודיעך
כי אני נוסע אי"ה על פסח הבע"ל לגור...
תודיעני נא משלומך ומבריאתך ומכל
ענייך, אם אתה שבע רצון בשם, וגם אם
אתה לומד בשם, ועם מי אתה לומד ובאיזה
ענין.

ומחמת כי ימי פסח ממששים ובאים,
ובפרט במקום קדוש, צריך כל עובד ה'
להרגיש קצת הארה וקדושה, כמ"ש החודש
הזה לכם, ואי' במדרש שה"ש כי עליות הרגל
לא בטלו אף שחרב ביהמ"ק ע"ש על פסוק
עיניך יונים. ואי' סומא באחת מעיניו פטור
מן הראי', וגרמז כפי דברי רבינו בס' זאת
זכרון ע"פ כאשר יאכל הצבי ואיל ער בעין
אחת וישן בעין אחת ע"ש ותבין, והנה בפסח
יוכל כל אחד לאחוז יותר ממדריגתו, וזה ענין
הגדת לבנך כי הגדה לשון המשכה למדריגות
בן, ואי' בזוה"ק כי בן מחפש בגוויזא דמלכא,
ובפרט במקום קדוש, מלמד שהמקום גורם,
בבחי' עי'שין, והכל כפי הכנה, וזה שואלין
ודורשין קודם לפסח, עי' הבדיקה והביטול
בח"י סור מרע, אזי באין לעשה טוב, ומחמת
קצר הנייר אקצר ותעצין בדבריי הטיב
ותמצא הרבה, ובטח תלמוד בשפת אמת על
פסח ותבין הענין הנצרך לך.

הכ"ד ידי"ג ב"ד המברכך בחג שמח וכשר,
ומצפה להרמת קרנך בכ"ע ומבקשך לשרוף
מכתבי זה כי כן ה' המדובר בינינו ואזי לא
אמנע תמיד מלכתוב לך.

(נמסר מהמאסף התורני 'שמחת תורה', חן חן להם)

ההרגשה אחר הקרבת הקרב"פ

שמעתי מהרה"ג **רבי גדליה הרץ זצ"ל**, שהיה
בן ביתו של הרה"צ **רבי מאיר הי"ד בן האמרי
אמת זצ"ל**, ושמע ממנו על הגמ' פסחים ס"ו פ'
תמיד נשחט (פסחים סה): 'תנא כל אחד ואחד נותן
פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו, אמר רב עיליש
- טייענות' [פירש רש"י דרך סוחרים ישמעאלים
הוא זה], ועמדו בזה (עי' הגהות יעב"ץ) מאי בעי
רב עיליש להשמיענו, רק דקמ"ל שאחר כל
החשיבות דהקרבת פסח לא נתגאו, והיו בעיניהם
כנושאי סָגֵל ישמעאליים.

וענין הנהגה נרמז בגמ' פסחים (ג): בעובדא
דריב"ב והנכרי שאכל בפסח, דלמה הכשילו
דווקא על אֱלֹהֵי, כי זנב מרמז על ענווה [הוי
זנב לאריות אבות ד, טו], וזה לא שייך אצל גוי
שהתפאר משופרי דשופרי להיות מנותני עיניהם
בחלק יפה, וע"כ בפרק אלו דברים (פסחים טו):
מבואר עניני ענוה שהם ג"כ מה'דברים' הצריכים
לקרבן פסח. וע"כ בפרק איזהו מקומן (זבחים נו):
נקט לשון שלילה 'הפסח אינו נאכל אלא בלילה,
ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא
למנויו, ואינו נאכל אלא צלי', כי השפל והעניו
הוא אצל עצמו בבחינת 'לא', ולא בבחינת יש.
וכמו שאמר הרה"ק **מאדמסטריווקא זצ"ל** 'גאר
גארנישט'.

ובזה יש ליתן טעם לשבח, שבשבת חול
המועד פסח אין חותמים בברכת הפטרה 'מקדש
הזמנים', כבחול המועד סוכות, כי הפסח מבטל
עצמו כלפי השבת כמי שאינו, והרי זוהי יסוד
קדושתו של יום [ובתפלת מוסף שאני, שהיא כנגד
הקרבן].

(לצדדין קתני עמי רפד ועי' עבד"ד פסח עמי נט)

הקהה את שיניו

ועל כן הרשע שאין לו ברכת הבית לפרנסה, הקהה את
שיניו [שוב ראיתי כעין זה בס' חיים לראש, רק בסגנון אחר,
עפ"ד התורות כהנים (הובא ברש"י) על הפסוק (בקהי נו, כ) 'ותם
לריק כוחכם, שמי שפלה בשדהו ושדפון מלקק תבואתו הרי שיניו
קהות, עי"ש].

שינים הם מום שבסתר

רבי חיים ויטאל זי"ע כותב בעץ הדעת טוב על הפסוק
(ג, ח) 'כי הכית את כל איבי לִחְיִי שְׁנֵי רשעים שִׁפְרָתָי',
שהזכיר שתי מיני מכות, לחי כנגד המכות הנגלות כי אין
נגלה באדם יותר מן הלחיים, ושינים כנגד מכה שבסתר
שאין אבר באדם כ"כ מוסתר וצנוע כמו השינים. וכאן בבן
הרשע ענין איירי ברשע מוסתר כמ"ש **האמרי אמת זי"ע**
[דבחיצוניות נראה שאלתו כעין שאלת החכם], ועל כן מכתו
גם כן בשינים שבסתר [אך גוף דברי מהרח"ו צי"ת, שהרי אמרו
בגמרא (קידושין כד.) 'מה שן ועין מומין שבגלוי אף כל וכו''] [ואף
לתי' ראשון שבתוס' ב"ק צח. ד"ה מתיב, אין מיושב, ודו"ק], ועי'
רש"י ב"ק ג: שכתב שהשן פעמים נגלה, ועי' שבת סד: לא
תצא בשן תותבת בשבת, ופירש רש"י (ד"ה וחכמים) 'דכיון
דמשונה משאר השינים, דילמא מיהיכי עלה ושקלה לה
מהתם וממטי לה בידה' [מיהו רש"י סה. (ד"ה אבל של כסף)
מפרש באופן אחר], ואולי מהרח"ו מייירי בשינים הפנימיות
(עי' בכורות לה.), אבל עכ"פ איך נאמר שאין אבר שבסתר
כמוהו, ואולי מייירי רק מאברים החיצוניים שאפשר להכותם
להדיא, ולא על האברים הפנימיים שאפשר להכות רק על
הגוף כנגדם].

שינים הם פסול דמראית העין

דברי הבן הרשע הוא כטענת תינוקות שנשבו בימינו:
'אני דתי בלבד, ומה לכם מרבים עלי דקדוקי מצוות
מעשיות לפרטיהם [ועכ"ז אמרינן שבאמת כפר בעיקר, ואין
באמנותו המדומה ממש], ועל זה משיבים לו 'אילו היה שם'
ולא היה מִן־הַ דם הפסח על דלתות ביתו, בתואנה שהרי
הקב"ה בעצמו ירד למצרים, והוא בוחן לבבות, ומה לנו
לעשות מעשה בפועל, 'לא היה נגאל' כי היה המשחית
פוגעו [ועל כן בתשובת בן הרשע כתיב בקרא (בא יב, כו) הך
ענינא - 'אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפ'], ועל כן
'הקהה את שיניו', על שנינו במשנה (בכורות פ"ז מ"ה) שנטלו
שיניו לא הוי מום באדם, רק פסול מפני מראית העין, והרי
אינך חושש למראית העין החיצונית, אלא למהות הפנימית
שבלב.

רמזי גלות וגאולה

י"ל כי שְׁנִים בגימטריא ת' כמנין גזירת גלות מצרים,
וכיון שאינו רוצה לצאת מהגלות מרמזים לו בהקהית שיניו,
שכבר הגיע זמן גאולתכם. ואיתא בגמרא (ב"ק ג): 'שמואל
אמר מבעה זה השן דכתיב (עובדיה א, ו) 'איך נחפשו עֵשָׂו נבעו
מצפוניו' מאי משמע כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש
עשו אתגלין מטמרהו', ופירש רש"י 'מבעה לשון מגולה
הוא, דהיינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה', והנה כתיב
(תהלים קב, יד) 'אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא
מועד', אותיות 'עת' מרמזים על ע' שנות גלות בבל, ותי'
שנות גלות מצרים, שהם היו עת קצובה, בבחינת שן מגולה,
אבל לעתיד אנו מצפים ליכי בא מועד', גאולה האחרונה
שלא נתפרש קיצה, ומרומז שם בפסוק 'עֵשָׂו דקאי על גלות
אדום. והנה דבינאל (יב, ז) נרמז זמן הגאולה בלשון 'מועד'
מועדים וחצ"י, וליל פסח מועד כנגד ליל תשעה באב
שגם כן נקרא מועד, וזהו 'מועד - מועד' - מועד שהוא
תרי מועדים, 'וחצ"י' כי חצי מצה מצפינים, כגלות הסתומה
שנצפן סופה, והרי חוצים את המצה משום דרכו של עני
בפרוסה, שרמז על מלך המשיח הנקרא 'עני ורוכב על
חמור' (זכריה ט, טו), שיבא לגאלנו במהרה בימינו אמן.

ולרב דאמר מבעה זה אדם, מרומז בזה הגאולה, דיליף
שם ממה דכתיב (ישעיה כא, יב) 'אמר שומר אתא בקר
וגם לילה אם תבעיון בעיו שבו אתיו', וקאי על הגאולה,
כדאמרינן בירושלמי (תענית פ"א סוה"א) שהגאולה העתידה
תהיה כשישובו בתשובה - 'שובו אתיו'. וזה שנרמז בנבואת
הגאולה בפרשת בלק (כג, כג) 'אוי מי יחיה משמו אלי, והיינו
משמואל' [כמ"ש הארז"ל (שער הגלגולים הקדמה לג ושער הפסוקים
תהלים צב)], שהגלות הסתומה נרמזה בדבריו, דלרב נרמז
זירוז הגאולה בדבריו. וא"ש ההי"ב.

ויש לרמז 'מבעה' ראשי תיבות מ'צרים, ב'יבל, ע'ילים,
מלכות ה'ירשעה, וגלות הנוכחית הוזכרה דייקא ברמז, כניל
שהיא בבחינת שן מכוסה, שאין קיצה מגולה.

(אמרים ליו"ט פסח - עבד"ד פסח עמי כז)

עבודת השי"ת בעניני 'לכם'

כבר אמרתי בדרך הלצה על הנוסח ואף אתה הקהה את
שניו, מאי ענין נקיון שינים לשאלה זאת, ואפשר כי יש
רשעים מוסתרים אשר הם מודים במקצת כי יש לעבוד
הבורא בתורה ובתפלה ובשאר מצות, אבל אינם מאמינים
כי יש עבודה אפילו באכילה ושתיה וכל דבר גשמי להרים
הניצוצות ולדבקם בו יתברך. וזה השאלה **מה העבודה
הזאת לכם**, כי לכם לכל צרכיכם, פירושו שאתם אומרים כי
**גם בזה אתם עובדים את השי" - באכילת פסח מצה ומרור,
והרשע מלעיג על זאת**. ולכן אף אתה הקהה את שניו,
כלומר כיון שאינך מאמין כי האכילה ושתיה נבראו גם כן
לכבוד השי"ת ולעבדו, ואוכל למלא כריסו, **למה תשחית
בחנם את הלחם**, כי האדם כשאוכל כמו בהמה הוא מוריד
את הניצוצין ח"ו להשפילים יותר, **ולכן יותר טוב לו נקיון
שינים**, כי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו.
והצדיקים הם מנשאים כל תאות וכל דבר גשמי השמימה
לעשות נחת רוח ויחודים נפלאים, ה' יאיר עינינו אמן.

(עבודת ישראל פ"ר בא אבות פ"ג מ"ד)

יציאה לחירות

ע"י החלשת ושבירת התאוות

הרשע שאין לו יראת שמים אומר **'מה העבודה הזאת
לכם' לשם מה צריך לעבוד נגד הטבע**, ואף אתה הקהה את
שיניו, מרמז כי **גם בה הרשע יש לו תיקון**, שהרי עבד יוצא
בשן ועין (קידושין כד.), ובני ישראל שהיו מקודם עבדי פרעה
ונגאלו, היה עי' הוצאת השן, ובן הרשע שעדיין אל נגאל,
העצה הוא הקהה את שיניו.

והדרך שיוצא לחירות הוא ע"י החלשת התאוות, כי מהותו
של **שן שיש הנאה להזיקה** (ב"ק ב:) דהיינו **כפי שמקהה את
התאוות כן יש יציאה מעבודתו**. כי 'אדם מועד לעולם' (שם
כו.), דהיינו שצריך לזכור תמיד את השי"י, בין ער ובין ישן,
שלא להיות אפילו שעה אחת רשע לפני המקום, וכשאנו כן
הרי הוא עבד, אבל גם אם הוא עבד הרי הוא יוצא לחירות,
ואפילו עבד כנעני יוצא בשן ועין, דאם שוברים לגמרי שן
הרשע הרי הוא יוצא לחירות, כשמבטלין ההנאה רואים
שכל פיתויי יצה"ר שקר, ונכלל שוב בעבדי הם.

ואיתא בגמרא (קדושין כד.) שן ועין צריכא למעט שן
דחלב ועין שנברא עמו, ללמד דלא סגי שמבטל התאוות
שנובל עמהם, אלא שישבור גם מה שלקח אח"כ לעצמו, מה
שנשתרש בחטאו, וכששובר אלו התאוות יוצא לחירות. **וזה
הוא הקהה את שיניו להחליש ולשבור את התאוות - שע"ז
יוצא לחירות**.

(פני מנחם שמות עמי כ ועמי כה)

יין שהחמיץ קשה לשינים

איתא בגמרא (שבת קיא.) החושש בשיניו לא יגמע בהן
את החומץ, ומוקי לה בקיוהא דפירי, ופירש רש"י יין שלא
נתבשל כל צרכו בענביו, קשה לשינים, והרי יין שנעשה
מענבים מברכים עליהם ברכה מיוחדת בורא פרי הגפן,
מכיון שנשתנה למעליה, וכן השידוך הוא 'ענבי הגפן
בענבי הגפן', ובנים טובים והגונים שהולכים בדרכי האבות
הם כיון טוב שנתבשל כל צרכו ואשתני למעליותא, אבל
הרשע שתחמיץ ונטה מדרכי האבות, הוי כקיוהא דפירי
המוזיק לשינים.

השינים עבור אכילת אפיקומן

מסופר **שהיהודי הק' זי"ע** נשרו שיניו כשהיה בליל הסדר
אצל רבו **הרבי מלובלין זי"ע**, ונותרה לו שן אחת והיה קורא
אותה 'רשעה' על שלא נפלה, ושוב אח"כ נתחנם שעל ידה
יוכל לאכול האפיקומן, אבל הרשע ששואל 'מה העבודה
הזאת לכם' ואינו רוצה לאכול המצה, אינו צריך כלל שינים,
ולכן הקהה את שיניו.

ההבדל בין ישראל לעמים בשינים

איתא **במדרש תלפיות** (אות א' ענף אברים) דרך ליהודי יש
ל"ב שינים אבל לגוי יש ל"ג, והרשע שהוציא את עצמו
מן הכלל, אין צריך את ההבדל בין גוי ליהודי שמתבטא
בשינים, ולכן הקהה את שיניו [ועי' בס' חיים לראש לרבי
חיים פלאגי על הגש"פ, שפירש בסגנון אחר לפי המדרש תלפיות
שם, עי"ש].

קיהות השיניים לחסרון פרנסה

הנה עי' אכילה דמצוה מתברכין מזונותיו של אדם [וסימן
לדבר, שהרי בפסח נידונין על התבואה (ר"ה טו.)], ואמרו חז"ל
(נדה סה.) 'כיון שנתקו שניו של אדם נתמעטו מזונותיו,

הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע ומשלי

פעם אחת עמד הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע בביתו מדרשו של החידושי הרי"מ זי"ע, ודיבר צחות כדרכו בקודש, כי מאוד הסתיר מעשיו מבני אדם כידוע, והאנשים אשר לא היו מכירים אותו היטב היו חושבים שאומר איזה מילי דבריחותא ופתחו פיהם והרה"ק רבי יחיאל מאיר מגאסטינין זי"ע היה אז בביהמ"ד וראה את המעשה והוא הי' מבין בדבר, ואמר לחסיד אחד העומד בביהמ"ד שהרבי ר' העניך זי"ע הוא עומד ומתאבל על חורבן ירושלים, וכולם אינם מבינים מאומה שוחקים. (שש"ק)

למה זה שלחנתו

ידוע המשל מהרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע, לעם הארץ שצוה לאשתו שתלך אצל השכן לבדוק איך עורכים 'סדר', כשהגיעה ראתה שהבעל מכה את אשתו ולא רצתה לגלות לבעלה את ה'סדר' שראתה, התחיל בעלה להכותה על מנת שתאמר מה ראתה, או אז זעקה האשה 'אם אתה כן יודע איך עורכים הסדר מדוע שלחת אותי?...'. הרבה ספרים מביאים את הסיפור הנזכר וכולם מסיימים 'וידוע' כי צעמוק הוא' וכיו"ב, ולא ראיתי מי שיבאר הדברים. ויתכן לפרש כוונתו על פי דברי הוזה"ק שהקשה שאם כוונת הבריהא היא להטיב לברואיו, שהקבלת שכן תהיה על עבודת האדם בקיום מצוות, הרי הקב"ה יודע עתידות, ולפניו גלוי וידוע מי יהיה צדיק, אם כן היה יכול לברוא רק את אלו שעתידיים לבחור בטוב במלחמתם עם היצר וינצחו אותו, ואלו שעתידיים להיות רשעים מוטב שלא נבראו כלל, וכתב הוזה"ק שיש בזה סוד עמוק, ואין ביכולת האדם להבינו. ויתכן שזה היה הלימוד זכות שרצה הרבי ר' העניך זי"ע לעורר על בני ישראל בליל הסדר, ולומר כעין דברי האשה, שאם ידע הקב"ה שבסוף לא נערוך את עצמינו כדבעי מדוע א"כ שלח אותנו לכתחילה לעוה"ז, דהו"ל לשלוח רק הצדיקים ותו לא, אלא על כרחך שגם באלו יש סוד כמוס שבראם, ויש זכות קיום עבורם.

(אמרים ליו"ט פסח - עבד"ד פסח עמ' ג)

הנסיכון דרך ההצלה

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולותינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולותינו והקב"ה מצילנו מידם. הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע אמר במליצתו 'לכולותינו' - איך הנכנס חלות שהם חמץ להגדה של פסח, אלא שהקב"ה 'מצילנו', והופכס למצה. הרבי ר' העניך זי"ע היה אומר הרבה דברי צחות אבל היתה בהם כוונה עמוקה, ויליף המכוון בדבריו דבלב כל אחד יש חמץ, יצר הרע שבלבו, ועומד עליו לכולתו, כדאיאת (קידושין ל:) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, וכל מה שלפעמים נכנס ליצה"ר בתוך ההגדה, אין זה אלא עבור להגיע ליד - והקב"ה מצילנו מידם, וכש"ש (סו) 'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו', ובפסח יש סיוע מיוחד להתגבר עליו ביותר, ולהניצל ממנו לגמרי, הלילה הזה כולו מצה.

(אמרים ליו"ט פסח - עבד"ד פסח עמ' ט)

עדיים - עדרים בחסרון הרי"ש

אצל הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע בא לפניו עם הארץ ונתן לו קוויטל והיה כתוב בו שם אמו - עשטר - ושמה היתה אסתר. ואמר לו הרבי 'נעבעץ מיט אלע אותיות האסט דו זיך אַ עצה געגעבען חוץ מיט די רייש', את הרי"ש הוא לא הצליח למחוק ולעקור ממקומו, והסידים ביארו כוונתו, שכשחשד נכנס לרבו עם קוויטל, יכול הרבי לראות פנימיותו ושורש נשמתו, ורי"ש רומז לרשע, וזאת לא עלה בדיו לכסות ולהסתיר, והרבי ראה בו את החלק הרע.

ובזה י"ל מה שדרשו חז"ל (סוטה יא:) על הפסוק (יחזקאל טו, ז) 'ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים' - 'אל תקרי עדי עדיים אלא עדי עדרים', שהילדים במצרים נעשה להם נס ונבלעו בקרקע וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן. ובמהרש"א (חא"ג) הקשה דלא מציינו אל תקרי כך אלא כך היכא שיהיה חסר הרי"ש שהיא עיקר המלה, ועי"ש מה שתרץ.

ולהנ"ל י"ל דהרי"ש רומז לרשעים, והרי ארבע חומשים מכלל ישראל היו רשעים ומתו במכת חושך ולא יצאו ממצרים (עי' רש"י שמו"ג יח), וכוונת הפסוק למעט דותרבי ותגדלי קאי רק על הצדיקים שבתוך כלל ישראל, ולכן כתיב עדיים ולא עדרים. או שמסתבר לומר שהילדים שהקב"ה גידל אותם לא נכללו בתוך אלו שמתו במכת חושך, אלא כולם היו צדיקים, ולכן לא כתיב ריי"ש [ואולי יש לכלול זה בצחות שכתב המהרש"א (סוטה שס) שקטנים אין יודעים' לומר ריי"ש, ודויק].

(פסח תשס"ג-ס"ד - עבד"ד פסח עמ' נז)

תשעה ירחי לידה

ומעשה דאבימלך היה בפסח וכמו שאומרים 'דנת מלך גרר בחלום הלילה', או שלידת יצחק היה בפסח (עי' תוס' ר"ה יא. ד"ה אלא), א"כ מוכח מדאיכא רק תשעה ירחי לידה ותו לא, דלא אמרינן אשתה ואינו ממנו. ולפי"ז בא להדגיש היחוס של כלל ישראל לאאע"ה, וגם שלידת יצחק היה דייקא בפסח [ועי' בספר 'חכמת בצלאל' נדה לח. ושם האריך אם לידת יצחק ומעשה דאבימלך היו שניהם בפסח, כי אז נמצא שנפקדה שרה ג' חודשים אחרי שהיתה בבית אבימלך, ולא היו צריכים לט' חודשים, כי גם ב' היה מוכח כן].

ו. איתא בגמרא (נדה ל:) שקודם שהנשמה יורדת לעולם הזה, מלמדין אותה כל התורה כולה, וגם כאן הכוונה למעלה זו שבהני חודשים המלאך מלמדו כל התורה, וזה רק לבני ישראל [ואולי גם לנשמות שעתידות להתגיר, דאיאת שנסמות אלו היו בהר סיני, וי"ל שמלמדים גם אותם].

ויש לכל אחד מה ללמוד מענין זה של תשעה ירחי לידה, שהרי אמרו חז"ל (שם) דכיון שבא לאורי העולם בא מלאך וסטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה, וכבר עמדו בזה המפרשים וספיק'ם אם כן שהמלאך משכיח כל התורה כולה, מה המטרה במה שמלמדין אותו כל התורה. וי"ל שבא ללמד שאפילו אם שוכחים אין צריכים להתייאש, דבזה מרמזים לאדם, כבר בתחילת בריאתך למדת ושכחת ולא קרה שום דבר, תחזור ותלמד עוד הפעם, לבל יתייאש שאם אין לו את ההשגים ואת ההצלחות, אזי אין לו עבור מה להתאמץ.

ועוד יותר מכך, התשעה ירחי לידה הינם ההכנה לתורה שאנחנו זוכים לקבל עוד לפני שאנחנו נולדים, דאיאת בספיה"ק שהשכחה אינה אלא העלמה, אבל בעצם בשרוש הנפש נמצא כל מה שלמד, ובכך לימוד זה שמלמדין אותו כל התורה כולה, נשאר רשימה בלב האדם, ועי"ז יכול האדם ללמוד תורה. ועוד יותר מזה, כי כדי שיוכל האדם להצליח בתורה הוא חייב לקבל את התורה ממלאך, וזוהי מתנה מיוחדת של הכנה טובה לעם ישראל, שאף שהוא שוכח אח"כ, אבל עי"ז הוא יכול לעסוק בתורה מחדש ולעמול ולהגיע למדרגות האלו כירחי קדם.

(אמרים ליו"ט פסח - עבד"ד פסח עמ' לו- לח)

טוב מאוד זה יצה"ר

המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל חזר על מה ששמע מהרבי הבית ישראל זי"ע, שבשנים קדמוניות היו חסידים, שבפסח - מחמת הוזהירות מחשש משהו חמץ - כמעט לא אכלו כלום. והוסיף הבית ישראל זי"ע ואמר: 'ביי אונז האט מען נישט אזוי געהאלטען דערפון' - 'אצלנו לא כל כך אחוז מזה].

והסביר רבי גד'ל: התורה אסרה חמץ בפסח, ואיתא מהאר"י הק' שהנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה. ולכאורה אם יווצר דבר חדש - 'קונץ', שיוכלו לעשות קמח שאינו יכול לבא לידי חימוץ, הרי לפי הסברה היינו אומרים שזהו דבר מעולה! - אך האמת שאין זה טוב; כי הנה אורזי הינו מין דגן, ואיתא בגמרא (פסחים לה.) 'אורז ודוחן לא, מנהני מילי... אמר קרא 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות' דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ'. הרי לנו, שדבר שאינו יכול לבוא לידי חימוץ - אין יוצאין בזה יד"ח.

ולכאורה מה החסרון בזה? אם אינו בא לידי חימוץ הרי זה טוב?! אלא שאמרה תורה 'ושמרתם את המצות' [עי' ירושלמי (פ"ה ה"ד) 'יכול יצא ידי חובתו ברבוכה ת"ל ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאת זו שאינה צריכה שימור'], ואם צריך שמירה משמע שצריך שיוכל לבא לידי חימוץ, כי באורז אין צריך שמירה כלל, צריכים לקחת דבר שיכול להתחמץ ושנשמור אותו מחימוץ.

וזהו כל העבודה גם במלחמת היצר - שחמץ רומז ליצה"ר כדאיאת - והאדם סבור בשכל הפשוט שהלוואי שלא היה יצה"ר כלל והיה רק יצר טוב, שאז היה 'א מחיה'. זה אינו, שהרי זה הוא כפריקת עול, שרצונו ללכת לנחות... שכל התורה אינו כן, אלא הרצון הוא שיהיה גם יצה"ר - ושהאדם יעמוד על המשמר שלא יבוא לידי חימוץ. זה מה שאמר הבית ישראל זי"ע: 'אצלנו לא כל כך אחוז מזה', משום 'ושמרתם את המצות'; אל לו לאדם לפטור עצמו מן השמירה.

(מסילות גד עמ' קכב)

נבדת ידידנו
הרה"ח ר' ישעיה מונדרוביץ שליט"א

בן ידידנו
הרה"ח ר' יחיאל מיכל מונדרוביץ שליט"א
לרגל הולדת בניו התאומים שיח"י
יזכה לרוות נחת מכל יוצ"ח

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יחזקאל אהרן הכהן איזבי ז"ל
בן הגה"צ רבי אברהם מרדכי איזבי זצ"ל

נלב"ע ערש"ק פרשת ויקרא ו' ניסן תשפ"א
הנוצח ע"י ידידיו ומנוקרייו שיח"י

בעוה"ז יש האפשרות לקדש שם שמים

אתהלך לפני ה' בארצות החיים. איתא בגמרא (יומא עא.) 'אמר רב יהודה זה מקום שווקים, ופירש רש"י 'מקום שווקים - שאדם מוצא לקנות מזונותיו, וכפי פשוטו הדבר צריך ביאור, וכי זו היתה תפילת דוד המלך ע"ה שיהיה סמוך למקום סיפוק צרכו הגשמי, ולכאורה היה צריך לפרש 'ארצות החיים' על עולם הבא, או בהאי עלמא על בית הכנסת ובית המדרש, שהלא דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט, ט) 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', ואמרו חז"ל (ויק"ר לה, א) 'אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות'.

אלא המכוון הוא שבקשתו היתה שגם כאשר האדם מוכרח להיות במקום שווקים, **בתוך העוה"ז, שיהיה אתהלך לפני ה'**, שיזכור את המטרה שבתוך ארצות החיים, כי דייקא במקום שווקים שם יש את האפשרות להוכיח שהוא עבד מלך בכל מעשיו, שעומד בכל הנסיונות, ומקדש את ה' בכל הליכותיו, ולא רק בשעה שנמצא בבית המדרש (ועי' מאירי ובנינו שם).

וכתיב בהמשך 'ולא כל יורדי דומה', יורדי דומה' הם ההולכים אחר יצרים, וכמש"כ **האבני נזר** (אבה"ע"י ס' רלב סק"י) בשם **הרה"ק מקאצק זי"ע** שהיצר הרע הוא דמיון, כי 'לא המתים יהללו י-ה', מי שאינו בהאי עלמא, כבר אין לו את הכח לחבר ב' האותיות, ואין לו את היכולת להוכיח שעבד מלך כמלך, ולכן אינו רשאי להזכיר שם י-ה, אבל גם 'לא כל יורדי דומה', מי שהולך אחרי יצרו, הרי מדמה שעולם הגשמי הוא הטוב והמתוק, ועוד עלול לטעות ולחשוב שהוא גם ירא שמים מרבים, כי כח המדמה של הה"א דעוה"ז כל כך גדול, עד כדי שמדמה בנפשו שהוא מחבר את ה'יוד' והה"א, אבל האמת הוא שיו"ל כל יורדי דומה', כי מי שהולך אחרי יצרו, ואינו מקדש את עצמו, הרי אינו מחבר את ה'יוד' והה"א, ואינו יכול לשבח ולהלל בשם י-ה, ורשעים בחייהם נקראים מתים. וכל אחד צריך לזכור 'מלפני אדון חולי ארץ', איך שטיי טאקע אויף די ארציות, אויף די גשמיות, אבל 'מלפני אדון' - הרי מוטלת עלי עבודה לחבר ה'יוד' והה"א משם הקדוש - די אייבערשטענס נאמען, 'חולי ארץ' - די ארציות דארף זיך שאקלען, אכן חיים בהאי עלמא, ועומדים עם שתי רגלים על העולם הזה, אבל הרי יכולים להתרומם טפח מעל הקרקע, אכן הקב"ה הוריד אותנו למקום שווקים, וכאן הוא מקום העבדות שלנו, דא דינט מען דעם אייבערשטען, אבל צריך מ'דארף זעך דערהייבען א פוס, און אוודאי נישט זינקען אין די בלאטע פון די חטאים.

(זאת חנוכה תש"פ)

השי"ת מושיע מי שמרגיש כדל

דלותי ולי יהושיע. איתא בגמרא (ר"ה יז.) 'אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה וכו' 'דלותי ולי יהושיע' - אע"פ שדלה אני מן המצוות, לי נאה להושיע, והשפת אמת (סוכות תרנ"ג ד"ה מה שקבעו) מעמיק לפרש דדייקא על ידי שיוודעים שהם דלים וצריכים להוושע להם הישועה, כי ראוי להושיע דווקא למי שהוא דל ושהוא יודע דלותו. ומסיים שם השפת אמת 'והשי"ת אשר הוא עוזר דלים, ירחם ויושיע לעם עני ודל, שמה נזכר להיות יותר דלים מכמונו עתה, ולה' הישועה'. אוי רבי רבי, מי יגלה עפר מעיניך, לראות עד כמה ירדנו ודלנו יותר בדורנו אנו, בבחינת דלי דלות, ודלי דלות דלות, ויותר מכך, והרי לאחר פטירת השפת אמת זי"ע התחילה ירידת הדורות הגדולה בעם ישראל בתקופת מלחמת העולם הראשונה, והתפרקות המסגרות של הקהילות והשפעות הרבנים, והתחילו התנועות החדשות שקמו, ובדורנו אנו באמת דלים ושפלים, וזקוקים לישועה במהרה, כי עוד לאיזה דלות נגיע אם לא נוושע, ועל ידי הלב נשבר שנדע מצבנו, נהיה ראויים שיקיים בנו 'דלותי ולי יהושיע'.

אמירת הלל בחיות

אמרו חז"ל (שבת קיח:) 'הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, וכפשוטו המכוון לא לאמרו בכל יום. אבל יש בזה משמעות יותר עמוקה, שאם היום' שהוא אומר בה הלל היא יום כמו כל יום אחר, הרי זה מחרף ומגדף.

(ליל ש"ק בשלח תשפ"א)

...

אמירת הלל צריך להיות עם כל הרמ"ח והשס"ה, להרגיש בפנימיות הלב הודאה ושבח להשי"ת, ואין די באמירה בפה בלבד, אלא צריך הרגשת הלב שמקפת את כל האדם כולו, וכעין המסופר על **הצמח צדק זי"ע** ששאלוהו בנו **המהר"ש זי"ע** אם אומר ברכה על חצי הלל ביחידות, והשיב לו 'אז עס הלליט זיך מאך איך א ברכה' (עיי' ס' פסקי הסיידור בראש הספר). וכפי שכתב **כ"ק אאז"ל** (אוצר מכתבים ח"ב מכתב שכ) על **אביו האמרי אמת זי"ע** שבשעת אפיית המצות אמנם לא ראה שאומר הלל, אבל כל רמ"ח אבריו פנימה אמרו הלל בשמחה ובהתלהבות.

ואמרין בירושלמי (סוכה פ"ג ה"א) לולב היבש פסול משום שנאמר 'לא המתים יהללו י-ה', אם בחפץ דומם כשחסר לו לחלוותי נחשב למת ופסול להלל בו, כל שכן אדם חי שצריך לקיים את המצוות מתוך רגש דקדושה חיות והשתוקקות והתלהבות דקדושה, ולא להיות בבחינת מי שמתו מוטל לפניו - 'מתו' שלו - כלומר חסר רגש חיות, מבלי להיות מקושר ומחובר למצוות.

(נר ז' דחנוכה תשע"ד וס"ג וארא תש"פ)

להשגיח שיהיה בלי שום תהיות ופקפוקים אפילו לא לרגע! חדא (עיי' רמתי' צופים מערכת הר"ר בונם זי"ע אות כה) [ועי"ז אין להתפלא שהרמב"ם גופו ערך ספרו בדרך שאלה ותשובה, כי נועד לאלו שכבר נבוכים או אפילו הגיעו לדעות כוזבות רח"ל, ובפרט דור הרמב"ם שהיה דור של חקירה ופילוסופיה, וכמ"ש צדיקים זי"ע על האבע"ז שרחק דורו מאור בית המקדש ולא נתנוצץ עדיין אור הגאולה, ואכמ"ל]. אך בשעת קריעת הים אמונת בני ישראל בבורא ית"ש היתה בדרגה עילאה, ויאמינו בה' בשלימות, והיו מראים באצבע זה קלי בבירור הגמור (ועי' עבד"ד פסח עמ' קג והערה ט שם), ולרמז זה נכתב בסגנון שאלה ותשובה, שהכל מלפני הקב"ה, **ואין לחשוש שע"י שאלה יתעורר ספיקות באמונתם.**

(פסח תשע"ד - עבד"ד פסח עמ' קיג)

הכל שוה ביד ה'

ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים, והקשו המפרשים דלכאורה הוה ליה למימר איפכא, שהקב"ה הפך את המים לצור חלמיש, שהרי כך מבואר בחז"ל (הובא ברש"י בשלח טו, ח) שהמים הוקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכה, ונלחמים בם בכל מיני קושי, וא"כ אמאי כתיב שהצור והחלמיש נהפך למים.

אמנם כתיב (בשלח יד, כב) 'ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה', ובהמשך הפרשה (פסוק כט) כתיב 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים', ומבאר **הרה"ק הרבני ר' אלימלך מליזענסק זי"ע** (לקוטי שושנה ד"ה או יאמר ע"ד שפרשתי ובני ישראל) שבני ישראל בשעת קריעת ים סוף ראו נפלאותיו ית"ש ורוממותו וגדולתו, והשיגו אז דרגה גבוהה מאוד של אמונה, עד שהיה שוה אצלם ההליכה ביבשה כמו בתוך הים, שגם ההליכה בארץ נס הוא, וזהו 'הפך ים ליבשה' (תהלים טו, א) שאת הנסים והנפלאות הנראין בים, ראו בני ישראל גם ביבשה. וכדאיתא **בדגל מחנה אפרים** (פרשת וישלח) על **זקינו הבעש"ט זי"ע**, שהניח פעם את חגורו על פני הנהר 'נעסטר' ועבר עליו, ואמר שלא פעל כן ע"י שהזכיר שום שם משמות הקדושים, אלא שבכח אמונתו הגדולה עבר את הנהר. כי כן הוא האמת, שגם ההליכה על היבשה אין זה אלא שהקב"ה הטביע כן בבריאה שאפשר ללכת על האש, ומי שאמונתו שלימה בה' מאמין ויודע שכמו כן ביד הקב"ה לעשות שילך בים, כי הכל חד ואין בין זה לזה ולא כלום, וזו האמונה האמיתית להאמין שהקב"ה מחיה ומהווה את העולם במאמרו ית"ש, וכמו שנאמר (דברים לג, כז) 'ומתחת זרועות עולם', שכביכול הקב"ה מחזיק את העולם ברצועו, ובאמת אין הבדל בין הים ליבשה.

וא"כ באמת היינו הך, כי **בשעת קריעת ים סוף הגיעו בני ישראל לידי הכרה שאין בין החוזה של הצור לנוצלות של המים, ושניהם שוים ביד ה'.**

(פסח תשע"ט - עבד"ד פסח עמ' קסג)

עבדי ה' אנן

הללו עבדי ה'. בגמרא (ערכין י:.) מבואר שבמועדים אומרים הלל, ומקשינן אי הכי פורים דאיכא ניסא נמי נאמר הלל, ואחד מהתירוצים הוא 'בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשוורוש, אכתי עבדי אחשוורוש אנן'. ויש להבין הלשון עבדי אחשוורוש 'אנן', דלכאורה הול"ל אכתי עבדי אחשוורוש 'נינהו' [והשיט"מק שם גורס 'נינהו', אבל לפנינו בערכין שם וכן במגילה יד. איתא 'אכתי עבדי אחשוורוש אנן'].

אלא י"ל שחז"ל טמנו ברמ"ז בלשונם, שלא רק בשעת הנס שתקנו לומר הלל, אלא גם היום שאנו בגלות. בפורים אין את הכח להתעלות מעל הגלות ולבוא לידי הרגשה הנכונה 'עבדי ה' אנן', כי מרגישים שעבדי אחשוורוש 'אנן' - עבדי אדום 'אנן', אבל **במועדים יש את הכח, שאף שאנו בגלות יכולים לצאת מכל שעבוד לחירות מעבדי פרעה, ולהתעלות להיות עבדי ה'.**

(נר א' דחנוכה תשפ"א)

כשיש בהירות אין חשש משאלות

מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור, ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן, מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלו-ה יעקב. המפרשים דקדקו אמאי נאמר בלשון שאלה ותשובה מה לך וגו' מלפני אדון וגו', ולכאורה הול"ל הים נס לאחור מלפני אדון [ועי"פ פשוטו י"ל שע"י הצגת שאלה מתחדד ומתיישב היטב התירוץ, וכמו שמבואר שמהאי טעמא מצות סיפור יציאת מצרים היא דייקא ע"י שאלה מקודם, וכן התחלת הש"ס מתחיל בשאלת מאימת].

וי"ל ע"פ מה שאמר **זקינו הברוך טעם וצל** שבנוסח התפלה אומרים קודם 'אין כאלקינו' ואח"כ שואלים 'מי כאלקינו' היפך הסדר הרגיל שהשאלה קודמת לתשובה, כי אין רוצים להיות רגע אחד בשאלה של מי כאלקינו בלי התירוץ שאין כאלקינו (עיי' טעמי המנהגים יו"כ אות תשסב בהערה). וכן איתא **מהרה"ק הרבי ר' בונם מפרסיסחא זי"ע בשם הרה"ק רבי משה לייב מוסאסוב זי"ע** שהרמב"ם כשחיבר הספר מורה נבוכים לא העלה במחשבתו קודם הקושיות ואחר כך חקר לתרצם, שאם כן קודם שמצא התירוץ היה נפרד מדביקותו, אלא בוודאי לא היה שום קושיא ח"ו בדעתו אפילו רגע אחד כי כל החכמות והשכליות היה אצלו, אך בכדי לזכור את בני דורו ולהודיע להם הדעת הוצרך להודיע מה שמתורץ בזה הקושיות, ומי שלומד מורה נבוכים צריך קודם ללמוד התירוץ והשכליות, ואח"כ הקושיות והתקירות, כי אם מקדים ללמוד השאלות, אף שיודע שיש תירוץ ובהמשך יתיישבו הדברים, מ"מ בהאי שעתא אין האמונה מתיישבת בלבו כראוי, ובענייני אמונה צריך

ובמיוחד בזמן טוב, שהשערים נפתחים, יש תנאי לדבר, שלא יבוא האדם עם גבהות לב או הרגשת התנשאות, כי אדרבה בזמנים מיוחדים שיש פתיחת שערים צריכים לשוב בתשובה יתירה, וכדי לפתוח את השערים צריך שיבוא עם ביטול, ויהיה לבו נשבר בקרבו, כי לב נשבר הוא הדרך לפתוח השער וליכנס בו, להתבונן במעשיו ולעשות חשבון הנפש באמת, להכיר את שפל מצבו, ועל ידי השברון לב יכול לעבור את כל השערים וליכנס בפנים.

(שבת חנוכה תש"פ)

החשיבות כמשרגשיש בחשכות

יקר בעיני ה' - המותה לחסידיו, די טויטע טעג שאין מרגשיש הצלחה ואין רואים טעם בעבודה או בתורה, ובכ"ז עובדים, ואולי נכלל במ"ש [לכמה נוסחאות] כעבדים המשמשים **על מנת שלא לקבל פרס** [ולא כנדפס שלא ע"מ לקבל], ותמוה כמובן, והכוונה כנ"ל, פרס בעוה"ז - בהרגשת קרבת אלוקים והבנה בתורה, ואעפ"כ עובדין. אך קשה להגדיר דהעבודה עד"ז - בלא ההרגשות - עדיפא טפי, כי בוודאי יש תורה להתענג על השי"ת וזו התכלית [ומכ"ש בדברי תורה שההנאה חלק ממצוותן, כנודע], אך בהיות שמסלול האדם בחייו פוגש מצבים משתנים, ורצון השי"ת גם בעבודה כזאת. ויש לה' את הַיְקָרוֹת שלה, וממילא לא יפול לֵב אנוש בתעותו במדבר בשימוש יָרֵד.

(מתוך מכתב ב' אלול תשע"ד)

גם יליד בית וגם קנויים

אנה ה' כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי. החסיד יעב"ץ (אבות פ"א מ"ג) מפרש, 'הנני משועבד לך לעבודתך ולא אסור ממנה לעולם, כיליד בית שיעבוד את רבו בתמידות ובשמחה, לא כעבדות הנקנה שיברח אם יוכל, כי רוב העבדים הנמכרים הם שבויים או גנובים לא עשו מאומה כי שמו אותם שם, ולכן יעבדו את אדוניהם על כרחן ובעצבון, וזה טעם 'פתחת למוסרי', לא תצטרך לענות בכבל רגלי, כי ברצון נפשי אעבדך בשנים רבות' [האמרי אמת זי"ע כתב (אוסף מכתבים מכתב מג) על החסיד יעב"ץ 'לשונאש אוכלת למעמיקה ב.']. ורבי חיים וויטל בעץ הדעת טוב מפרש, שלבני ישראל יש את ב' המעלות, כי לכל אחד מהם יש מעלה וחסרון, מקנת כסף יש לו חדא לטיבותא כי משעבדין בו בעבודת פרך ואין מרחמים עליו, וחדא לריעותא כי יקרה לפעמים שיברח מתחת ידי האדון, ויליד בית הוא להיפך, יש בו חדא לטיבותא שאינו בורח, וחדא לריעותא שאין משעבדין כי כ"כ בעבודת פרך יען נתגדל עמהם, וזה שאנו אומרים לרבנו של עולם, אנה ה', אני עבדך - בבחינת מקנת כסף שעובד בכל יכולתו, וגם אני עבדך בן אמתך - הנני יליד בית, איני בורח מתחת ירך ותמיד אני תחת ממשלתך, ולכן אינני צריך למוסרות ושלשלאות.

והנה יש ב' בחינות של מוסרות ושלשלאות, לטב ולמוטב. דאיתא בגמרא (נדרים לב:) על הפסוק (קהלת ט, יד) 'עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וקָסַב אותה ובנה עליה מצודים גדולים' - 'עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחרמים אלו עונות', שהיצר הרע מסבב את האדם בנסיונותיו, וזה בית האסורים. אך מכח השלשלת לאבות הק', יש לנו את הכח להתגבר על הנסיון, ולצאת מבית האסורים של היצר הרע, ואין צורך למוסרות.

הלב צריך להשתוקק תמיד להיות בנוי של מקום, עבדך בן אמתך, לומר לרבש"ע הנני כיליד בית אצלך, אני שייך אליך, ברצון נפשי אעבדך בקדושה ובטהרה, אינני שייך לרחוב המשוקץ, ולכן פתחת למוסרי. אכן קיימתנו בהאי עלמא המגושם, אבל החייתנו - החיות שלי הוא בתורה ומצוות, ואין צורך למוסרי, כי מקומי הוא בית המדרש ויראת שמים, לדרגה זו צריכים להשתוקק ולשאוף להגיע.

(סי' וישוב שבת חנוכה תשפ"א)

טעמי שיר השירים בפסח

אהבת השי"ת במשל העוה"ז

ולפי דברי השפת אמת שכל הענין של ספר שיר השירים הוא לבאר שכל האהבות והחמדות שיש בעולם הזה הם רק משל לאהבה וחמדה שצריך להיות להשי"ת, אך כל זמן שנדבקים בעוה"ז אין יכולים להבין כלל הנמשל, כי טועים לחשוב שהמשל הוא העיקר. מובן מה שהמשיל שלמה המלך ע"ה אהבת השי"ת במשל כזה - באהבות וחמדות גשמיים, **שרק מי שמנותק ומנוגב מכל צד הנאות עוה"ז, יכול להבין את הנמשל מתוך שיר השירים**, שכל האהבות והחמדות הם רק משל לאהבת ה', והסתיר שלמה בחמדתו שמי שאינו ראוי לא יוכל לגשת אל הקודש להבין עומק שירת כנסת ישראל כי לבבו פונה וכו', וכהוארט ששמעתי **מהגה"ח רבי נתן לוברט זצ"ל שהרה"ק רמ"ח מסלונים זי"ע** אמר על המגשימים ח"ו בלמדם קבלה, ולא יגע בקודש בטומאת הגוף.

בעליה לרגל

ראה כל אחד חיבתו למקום

ובזה יובן לשון הגמרא (יומא נד.) בשעה שהיו ישראל עולים לרגל מגליל להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חיבתכם לפני המקום כחבת וכו'. ובהקדם דברי **האמרי אמת זי"ע** על מה שאמרו חז"ל שהמלגלג לגלג על לחם הפנים שאין דרך המלך לאכול פת צוננת של תשעה ימים, ולכאורה קשה הרי איתא בגמרא שהיה חם כיום הלקוח, ותירץ שכפי מדת פנימיותו שהיה מסתכל על הלחם באוהה מידה היה רואה אותו, אם בחמימות או ח"ו בקרירות, מי שהסתכל עם מבט קר ראה לחם קר, ומי שהסתכל מתוך חמימות הלב זכה לראות שהלחם חם, וזהו לחם 'הפנים', כמים הפנים לפנים, שכל אדם מישראל היה יכול לראות בו פני עצמו (ע"י אמרי אמת אמור תרצ"ב ולקוטי יהודה פ"ר תרומה). ושמעתי **מהלב שמחה זי"ע** כשהייתי אצלו בס"ג פ"ר אמור תשל"ח בקו"פ, שלפי הג"ל פירש לשון הגמרא (יומא כא:) שהיו מגביהין את השלחן עם הלחם הפנים לעולי רגלים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסדרו שנאמר (ש"א כא, ז) 'לשום לחם חם ביום הלקוח', שבזאת תבחנו ותראו את מדת 'חיבתכם לפני המקום', כמה אתם מתבכים כביכול את הקב"ה, ועד כמה מדרגת האמונה שיש בכם.

וזה גם המכוון בלשון הגמרא שאמרו על הכרובים ראו חיבתכם לפני המקום, כי **כל אחד יכול לבדוק את עצמו**, עד היכן מגעת אצלו חיבת המקום, לפי ההסתכלות על ענינים אלו, **עד כמה רואה ומבין את הנמשל**, או שנשאר במשל. וזה שאמרו דכשנכנסו הגויים להיכל וראו כרובים המעורין זה בזה, ולזלו בבני ישראל, כדאיתא בגמרא (יומא נד:), כי גוי אינו יכול להבין את הקדושה הנסתר באהבות וחמדות עוה"ז. אבל בני ישראל שמבינים שכל העוה"ז הוא רק משל כלפי אהבת ה', א"כ על ידי ידיעה ברורה זו בעומק הלב, אין שקועים בתאוות והנאות הבלי עולם הזה - המשל, אלא מתעלים מעל הארציות והגשמיות, ומבינים את הנמשל - האהבה האמיתית להשי"ת [ונטמן ברמ"ז בלשון חכמים (עירובין נד.) 'דעלמא דאזלינן מינה כהלולא דמי', 'דאזלינן מינה' דייקא, כמאמר צדיקים זי"ע כמה העולם מואר למי שמתנתק הימנו וכו', וכבי הלולא דמי', כל כולו משל לבי הלולא האמיתי בין כנסת ישראל לבווראה].

(פרשת תרומה תשע"ג - עבד"ח ח"ב עמ' ק-קא)

באכילת מצה נזדכך הדעת

שיר השירים שנקבע ללמוד בימי הפסח, מפני שנתקדש הפה על ידי מצות סיפור יציאת מצרים ואכילת מזון דקדושה מיכלא דמהימנותא, כדאיתא בסוכה (מב:) קטן משאכל דגן מרחיקין מצואתו דכתיב ויוסיף דעת וכו', שמבואר שעל ידי המזון משיגים דעת, על כן **על ידי מזון דמצוה נזדכך הדעת**, ויכולים להרגיש ניצוץ מדביקות שבשיר השירים.

(שפתי צדיק אות לא)

חיזוק לחביבות עבודתנו

בשיר השירים נדבר מכל עניני עבודת השי"ת ומתן תוה"ק ומן לעתיד, ולמה קבעו חז"ל לעסוק במגילה זו בחג הפסח, אלא רש"י כתב על הפסוק (א, טו) 'הנך יפה' - 'הייתי בושה בקלקולי, והוא חזקני בדברי רצויים לומר סלחתי כדברך, והרי את יפה ויפה כו' מחלתי לך על עוונך', י"ל כעין שהיינו אחר חטא העגל שבורי לב, שלא עלה על דעתנו שנמצא עוד תיקון עד שחזק לבינו בדברי ריצוי, כן כשמגיע חג הפסח נפשנו חתכה לישועה, וחשכת הגלות עדיין גובר והולך, **אנו מלאים בושה כמאז מה י' תכליתנו** האם נגזרנו עד עולם ח"ו, **על כן באו דברי חיבה יתירה משר השירים לעלה ולקלס כל עניני עבודתנו להשי"ת**, דאף שעדיין אינו גואל אותנו, מכל מקום מתעורר הרצון לפניו יתברך שמו, שיהי' לו נחת רוח מכנסת ישראל, כן מתחזק לבבנו על ידי לימוד שיר השירים סולת מנופה ומעולה.

(שפתי צדיק אות לב)

הפה נקי לשבח להשי"ת

איתא בווה"ק (ח"ב רסה.) שעל ידי דיבורים גרועים נדחים דיבורים טובים ועל כן צועקים ואין נענין, ובכן כשזכינו לזמן חירותנו זהו עיקר חירות שנוכל לספר שבחיו מיציאת מצרים שלא יתבלבל מן דיבורים גרועים מעבר, זהו מכוון הכתוב קולך ערב, שיצא מפי ישראל קול תורה ותפלה נקי, פה סח **שמעתה הפה נקי לשבח ולתפלה**, וחז"ל אמרו לחם עוני שעונין עליו דברים, כמו שלחם מצה מזון דקדושה שלא זכינו כל השנה למאכל יקר כזה, כן הסיפור מיציאת מצרים, **והקב"ה מקבל בליל זה כל שבחיו ברצון**, נחזק עצמנו שלא נתרחק עוד, ומנין כל ימי הספירה לזכך הפה והלב שנזכה לקבל התורה הקדושה, ומסיים (שה"ש א, טו) 'עיניך יוניס', ומפרש רש"י כלה שענינה יפות אין כל גופה צריך בדיקה, כי חז"ל אמרו העין סרסור ראשון דחטאה, וכשמוחל לנו פגמים שעד עתה, נקרא העין יפה, **ונזכר להתחזק מעתה לשמור העינים** כדרש חז"ל על פסוק (ישעיה לג, טו) ועוצם עיניו וגו', כן דרשו ז"ל מה יונה זו כנפיה מגינות עליה כך ישראל מצוות מגינות עליהם.

(שפתי צדיק אות לב)

ביציאה ממאסר הגוף מבינים הנמשל

מה שקורין שיר השירים בפסח, כי שיר השירים הוא לבאר כי כל עניני עולם הזה רק משל להבין האהבה הצריכה להשי"ת, וזה פירוש שיר השירים - שמכל השירים שבעולם יוצא שיר הזה. אך כי האדם צריך להיות נדבק בהנמשל, וקשה שיהיה הכל רק כדי לידע לעבוד להשי"ת, וח"ו **כשנדבקין בעולם הזה אין יכולין להבין כלל הנמשל**. לזאת בפסח זמן חירותנו, שהאדם יכול ללמוד רצון השי"ת גם מן הטבע גם כן, כי מתגלה נקודה הפנימיות, לזאת שייך שיר השירים בזמן הזה.

(שפת אמת תרל"א)

טללי תחיה

בס"ד

חזקו ואמצו בתורה ויראת שמים, 'לארזו' היטב כל מה שקניתם בזמן החורף.

ברכת החג בכ"ש

אוהבכם שאול

(ד' ניסן תשפ"א לבחורי ישיבה גדולה פני מנחם)

חשבון הנפש כיחיד

בס"ד

ה' ניסן יא"צ של הרה"ק מאפסא

לידידי...

האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, למה פתח ביחיד וסיים בלשון רבים, רק אדם כשלעצמו יכול להתעורר לחשבון הנפש אמיתי, אך המסכות שצריך ללבוש על עצמו לפני ב"ב וחבריו וידידיו משבשים לפעמים את ההסתכלות הנכונה וגורמת לחשבונות רבים, וע"כ חשוב שיהיה לכל אדם עת לחשבון נפש **כיחיד**, ויה"ר שנוזה לבער את החמץ מבתי גוואי ומבתי בראי באמיתות ובפנימיות לשם השי"ת, עד מקום שידו של אדם (יחיד) מגעת.

ידידך המברכך בברכת החג הבעל"ט בשמחה ובכשרות

שאול

מכת חושך - חשכות עוה"ז

בס"ד

צאתך ובוואך לשלום והצלחה בכל מעשיך.

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ובכלל 'אשר שמתי' - גם מכת חושך, והתברכו בני ישראל שיהא להם אור פנימי במושבותם, והאר עינינו בתורתך [=על ידי תורתך] את חשכת עוה"ז הדומה ללילה, ולראות אור הבורא ית"ש המוטמן בבריאה. וע"ד משל [להבדיל אה"י]: המשחק בשחמט ורוצה לאמן כוח המוח והמחשבה או להתפאר ביכולותיו, בוודאי אין מחשיב הגוף **הגשמי** של המלך ויתר כלי המשחק, ואינם אלא כלי ואמצעי להוציא לאור כוח החכמה הגנוז, כך גם בכל עוה"ז ועניינו יופייה ההבל ושקר הקן, שכל כולם נועדו רק לבחון את הנשמה אם יראת ה' היא תתהלל, ועל זה מבקשים הארת העינים, שלא להחשיבים לעיקר ולדבר של ממש.

ידידך שאול

מכתבים למערכת

בס"ד, לכבוד מערכת בנאות הדשא שיחי.

למותר לשבח ולפאר פעולתכם הנשגבה להביא רוח חיים בהציבור בין בתורה ובין בעבודה כדרך הירחונים של פעם, עם הערות ונידונים יקרים וחדשים וכו' והדברים ידועים ומפורסמים. יעזור לכם השי"ת שתזכו תמיד להגדיל תורה ולהאדירה.

בקשר לקושית האמרי אמת זצ"ל בפרשת ויקרא אהא דאחד המרבה וא' הממציא מהא דאינו דומה שונה פרקו וכו'. לכאז' למש"כ המג"א סי' א' דהממציא הוא רק כשאין ביכלתו ליותר איש, ועיי"ש ט"ז, ולהט"ז לכאז' קשה דהא כתב דמיירי לענין תפילה ולא לענין תורה.

אולי יש ליישב למש"כ בספר התניא דמאה ואחד היינו יותר מדרך הטבע, דזה ה' הרגילות לחזור מאה פעמים, אי"כ אין זה משום הריבוי אלא משום למעלה מהטבע.

בקשר למה שהובא בפרשת כי תשא ענין מעניין מספר שמנה עשר דבר ובתורה"ד כתב ששאל את הגאון בעל האדרת זצ"ל אם נמצא ספר חידה"ר בליטא וענה לו שלא אבל הוא עצמו עיין הרבה בספר הנחמד הזה. רציני לציון דבספר הרב דומה למלאך על הגר"ב בעמ"ס ברכת שמואל זצ"ל הביא בעמוד 227 דהגר"ב ה"י משבח את הספר חידה"ר עה"ש וסיפר שרבו הגר"ח זצ"ל האיץ בו ללמוד בספר זה וכן מביא שם שהגר"ח ג"כ ה"י בוחן את הבחורים אם יכולים לתרוץ קושיות של החידה"ר. עוד ראיתי עד"ז אינו זוכר מקומו דהגר"ח צוה להגר"ב דביום השבת ילמוד חידה"ר.

בכבוד וביקר, ל. ר. מאנסי

להבין שמועות

הברכה על הלל כולל סיפור יצי"מ

אא"ז האמרי אמת זי"ע אמר שהברכה שאנו מברכין על ההלל כולל נמי מצות סיפור יציאת מצרים, דכל ההלל הוא על יציאת מצרים, הללו עבדי ה' [ולא עבדי פרעה] וכו', בצאת ישראל ממצרים. והוסיף ואמר, אני מכוון תמיד בשעת ברכת הלל שאומרים בליל פסח בבית הכנסת לפטור גם מצות סיפור יציאת מצרים.

(לקוטי יהודה פ"ר בא)

וזה חידוש, שצריך לימוד, דאנה"כ דהלל הוא גם על יצי"מ, אבל מצות סיפור יצי"מ היא מצוה נוספת. להודיע לנו ולבנינו מה שפרע ה' למצרים וכל עניני ההגדה, ואין הברכה על הלל פטור זאת.

(משלחן המערכת)

כל המכות כנגד תרי"ג מצות

בענין המכות שדרשו חכמים והוסיפו ועמדו על ס' ועל ר"מ ועל ש' מכות, בוודאי הכל אמת במקומות מיוחדים, ועל ענין זה אמרו כל המרבה לספר ביציאת מצרים, שיכולין להוסיף על ידי סיפור יציאת מצרים שיתפשטו המכות ביותר. והנה עשר מכות, ודצ"ך עד"ש באח"ב ג', וס' ור"מ ושי', עולה בסך הכל תרי"ג, נגד תרי"ג מצות.

(שפת אמת פסח תרל"ט)

והדבר צריך התבוננות, מה שמחשבים מכל דברי התנאים, שהרי הם אותם מכות, ולחד מ"ד עשר כולל ס' וחד מ"ד כולל מאתיים, אבל הם אותם מכות - שכל אחד מחשב באופן אחר, ואין כופלים החשבון [ומה גם הוספת הרי"ת דצ"ך וכו', וזה י"ל יותר בקל].

(משלחן המערכת)

חידושי השפ"א במעשה דמסובין בבני ברק

כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. הוא על כל הימים כמ"ש (דברים טו, ג) למען תזכרו כו', לכן זוכרין יציאת מצרים בכל יום, ועל ידי הסיפור מתעורר קצת גאולה בכלל ובפרט כל נפש מ ישראל. הרי זה משובח, אינו סימן שהוא משובח, רק שנעשה משובח על ידי הסיפור. וכמו שהיתה יציאת מצרים הכנה לקבלת התורה וקבלת מלכות שמים, כמו כן גם עתה כפי מה שעוסקין ביציאת מצרים זוכין לתורה.

ואינו רחוק לומר כי מעשה בבני ברק היה בלילה אחרת. שהיו מספרין אותה הלילה ביציאת מצרים עד אור הבוקר, **דאי לאו הכי קשה פשיטא.** והיה אפשר עוד לומר, כי היה **קודם אכילת מצה ומרור,** שהיו **שוכחין לאכול** על ידי הסיפור, בשגם **עוסק במצוה פטור מן המצוה** (סוכה כו.), בפרט שבמצה פליגי אי בזמן הזה דאורייתא, וסיפור יציאת מצרים לכולי עולמא דאורייתא.

ומה שאין מברכין ברכת המצות על סיפור יציאת מצרים, י"ל שהוא דבר המוטל עלינו בעצמנו גם אם לא היינו מצווין על זאת, ולא שייך על זה ברכה, כדאיתא (פסחים קטז.) עבדא דמפיק ליה מאריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא אית ליה לשבכא כו'.

(שפת אמת פסח תרי"מ ד"ה כל)

והנה רבים הם החידושים בדברי השפ"א הללו, חדא, מש"כ דהמעשה לא היה בליל פסח, וחידוש זה ידוע, אך הכרח השפ"א דאי לא נימא הכי קשה פשיטא ומאי קמ"ל, יש להבין אמאי פשיטא, ואף אם נאמר דאיכא חיוב כל הלילה אינו אלא עד שתחטפנו שינה, והחידוש הוא שלא חטפתם שינה, ועי' מהר"ל דלא בטלו שמחת יו"ט, כי לא ישנו מתוך תענוג, וכי כל זה פשיטא שלא היה לתנא להשמיענו זאת.

ושוב חידוש בשפ"א, דאף דה"י בליל פסח, משמיענו דכל הלילה התעסקו רק בסיפור יצי"מ, ולא בשום מצוה אחרת, ובדרך אחד כתבו דשכחו, אף שמסתמא היה מצוה לפניהם לקיים לחם שעונין עליו דברים הרבה, וגם יל"ד איך נימא בקדושי עליון דשכחו לקיים המוטל עליהם.

ושוב חידוש השפ"א שהיה להם דין עוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, ז"א אף שכבר יצאו מצותם, והמשך כל הלילה הוי משובח גרידא [ואף שכתב פשיטא, היינו שעשו מה משובח], והאין בעסק מצוה קיומית פטור ממצוה חיובית המוטל עליו, ואף דהמצוה קיומית דאורייתא אינו דוחה מצוה חיובית דרבנן, וכל זה צריך לימוד וביאור רחב.

ועוד כתב השפ"א טעם אמאי אין מברכין על סיפור יצי"מ [ויל"ד קשר והמשך הדברים מלמש"כ לעיל] וכאן דבה"ק צ"ע והבנה, דמה שכתב דמכיון שהוא דבר המוטל עלינו בעצמנו גם אם לא היינו מצווין על זאת, על כן לא שייך על זה ברכה, הנה שורש סברא זו נמצא בראשונים על מצוות בין אדם לחבירו, אמנם השפ"א הרהיבו אף למצות בין אדם למקום - שנחשבים כשכליות, וע"ע בשפ"א ברכות לה. כעיי"ז לענין לדיכא ברכה על בהמ"ז משום דעושים את זה מצד שהוא שכלית, עיי"ש. אמנם הדבר צ"ת, הרי איננו מקיימים המצוות בגלל השכל שמחייב, אלא בגלל חיוב התורה [ונכתב השפ"א (שבה"ג תרי"מ)] שלכן כתיב בשבת כאשר צוך, לקיים השבת בכח הציווי ולא כמו שקיימו קודם זה. וכן בכיבוד אב ואם כתיב כאשר צוך. על ידי שבלא"ה ג"כ דרך בני אדם לכבד אב ואם, לכן כתיב כאשר צוך לקיים הציווי [ומה שמקיימין בדרך הציווי הוא נחשב יותר מכל השכל של חכמים גדולים], ואם כן מאי איכא בזה שזה מצוה שכלית, ואדרבה במצוה שכלית ביותר יש לשים לב שיהיה עשייתו דייקא בגלל המצוה, ונצרך ביותר ברכה, ובנוב"י יו"ד קמא סי' צ"ג כתב דמצוה שאין עליה ברכה הוא נוהג לומר הנני עושה דבר זה לקיים מצות בוראי, אבל במצוות שיש ברכה די בזה לברר מעשיו שעושה עבור המצוה, וא"כ במצוה שכלית שנצרך בירור למה כוונתו, מסתברא יותר שיהיה בברכה. [ולדברי הח"י אדם ממש"ב סי' ס' דבדברים שמוכח שעושה עבור המצוה אי"צ כוונה, אי"כ חיוב הכוונה שנאמרה במצוות, חיובו בעיקרו במצוות כאלו שהשכל מחייבתם ואין ניכר ומוכח שעושה כן מחמת המצוה].

(משלחן המערכת)

תמיהות רבותינו

מי הם העיירות המתכנסות לעומר

על קצירת העומר איתא בגמ' מנחות (סו.) שכל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות לשם, כדי שיהא נקצר בעסק גדול. וקשה איך היו אנשים בעיירות, הלא כולם עלו לרגל. הגם שיש לדחוק שהיו טמאים ושלא היה להם קרקע, אך זה דחוק.

(לקוטי הרי"מ פסח עמ' רפז ד"ה על)

יו"ל ע"י תלמידי רבינו ראש הישיבה שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר הפני מנחם מגור זצוקלה"ה
כל הזכויות שמורות למכון בנאות דשא - פקס 077-4703647 bnaodeshe@gmail.com 077-4703647
ניתן להירשם לקבלת הגליון מידי שבוע • לתרומות, הנצחות ובעניני הפצה בארה"ב 052-7178350 בארה"ב 718-408-8970

קו גחלי אש < אר"י: 077-2277-277 < ארה"ב: 1716-229-4771 < אירופה: 44-330-390-0476

בנאות דשא